

Pregled ocjene sukladnosti u međunarodnoj trgovini

Sadržaj

Uvod

Struktura ocjene sukladnosti

Pregled

Ispitivanje i umjeravanje

Potvrđivanje proizvoda

Potvrđivanje sustava upravljanja

Odredbe o ocjeni sukladnosti u Sporazumu TBT

Prihvatanje potvrda o ocjeni sukladnosti

Nacionalna i regionalna ocjena sukladnosti – neki primjeri

Izvori podataka o ocjeni sukladnosti

NAKLADNIK: *Državni zavod za mjeriteljstvo* • PREVEO: *Mirko Vuković* • LEKTORIRAO: *Luka Vukojević* •
PRIPREMA SLOGA: *LASERplus d.o.o., Zagreb, Mirela Mikić Muha* • Zagreb, svibnja 2008.

Ovaj dokument nije namijenjen za raspačavanje nego isključivo za uporabu kao radni materijal na seminarima i radionicama koje organizira DZM te za promidžbene svrhe DZM-a.

Ovo zajedničko glasilo ITC/ISO-a pripremio je bez službenog izdavanja S. C. Arora, glavni savjetnik Foruma za kakvoću saveza indijskih komora za trgovinu i industriju, a pregledao ga je G. Drake, bivši voditelj ocjene sukladnosti, ISO/CASCO, pod vodstvom S. K. Gujadhura, višeg savjetnika za norme i upravljanje kakvoćom, odjela za usluge poslovnog savjetovanja, Odsjeka za usluge trgovinske podrške Međunarodnoga trgovinskog centra. Međunarodni trgovinski centar UNCTAD/WTO, 54-56, rue de Montbrillant, CH-1202 Ženeva, Švicarska, Telefon: +41 22 730 03 96; faks: +41 22 730 05 76, Internet: <http://www.intracen.org>, Poštanska adresa: ITC, Palais des Nations, 1211 Ženeva 10, Švicarska, Kontakt: gujadhur@intracen.org; Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO), 54-56, rue de Varembe, Case postale 56, CH-1211 Ženeva 20, Švicarska, Telefon: +41 22 749 01 11; faks: +41 22 733 34 30, Kontakt: casco@iso.org, Internet: <http://www.iso.org>

Sadržaj

1	UVOD	3
2	USTROJSTOVO OCJENE SUKLADNOSTI	4
3	PREGLED	7
4	ISPITIVANJE I UMJERAVANJE	8
	4.1 Ispitivanje	8
	4.2 Umjeravanje	9
5	POTVRĐIVANJE PROIZVODA	9
	5.1 Općenito	9
	5.2 Međunarodno potvrđivanje proizvoda	12
6	POTVRĐIVANJE SUSTAVA UPRAVLJANJA	15
7	ODREDBE ZA OCJENU SUKLADNOSTI U SPORAZUMU TBT	20
8	PRIHVAĆANJE POTVRDA O OCJENI SUKLADNOSTI.	23
9	NACIONALNA I REGIONALNA OCJENA SUKLADNOSTI – NEKI PRIMJERI. . .	27
10	IZVORI PODATAKA O OCJENI SUKLADNOSTI	33
	DODATAK A	36
	DODATAK B	39
	DODATAK C	42

OPĆI PRIKAZ OCJENE SUKLADNOSTI U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

1 UVOD

Opskrbni lanac u prvome redu obuhvaća "kupca" (koji može biti potrošač, trgovac, proizvođač, organizacija, državna agencija itd.) i "dobavljača" (koji može biti proizvođač, preprodavač, prodavač naveliko, pružatelj usluge itd.).

Kupci pri ugovaranju obavješćuju dobavljače o zahtjevima za proizvode koje od njih traže. Ti zahtjevi mogu također upućivati na nacionalne, regionalne ili međunarodne norme koje su primjenjive na proizvod/uslugu i na metode provjere sukladnosti proizvoda.

Osim gornjih međusobno prihvaćenih zahtjeva za proizvode, dobavljači također trebaju zadovoljiti zahtjeve iz propisa države uvoznice s razloga zaštite zdravlja i sigurnosti građana i zaštite okoliša.

Prirodno je da "kupac" očekuje da proizvodi koje je ugovorio s "dobavljačem" zadovoljavaju zahtjeve iz ugovora i primjenjive zahtjeve iz propisa te da "dobavljač" treba dokazati sukladnost s tim zahtjevima. Za tu bi svrhu najlakša i najjeftinija metoda, ako je prihvatljiva za kupca, bila dobavljačeva izjava o sukladnosti potkrijepljena njegovim vlastitim tehničkim podacima (npr. podacima o konstrukciji, izvještajem o pregledu, ispitnim izvještajem, izvještajem o umjeravanju mjerila, podacima o upravljanju kakvoćom u procesu, izvještajima o ocjeni sustava kakvoće itd.). Međutim, za proizvode koji mogu utjecati na zdravlje i sigurnost osoba, na zaštitu potrošača, zaštitu okoliša bila bi nužna neovisna provjera (neovisna o dobavljaču i kupcu). Ta bi se neovisna provjera mogla provoditi na mjestu proizvodnje/prodaje ili na mjestu prijama/uporabe. Povremeno te neovisne provjere stvaraju kašnjenja i mogu biti zapreka nesmetanoj trgovini.

Naziv "ocjena sukladnosti" obuhvaća sve takve radnje koje provodi dobavljač ili kupac ili tijelo odgovorno za provedbu propisa za provjeru da proizvod zadovoljava zahtjeve zainteresiranih strana. "Ocjena sukladnosti" definira se u Sporazumu o tehničkim zaprekama trgovini WTO-a kao "svaki postupak koji se upotrebljava, izravno ili neizravno, za određivanje da su ispunjeni odgovarajući zahtjevi u tehničkim propisima ili normama"; to između ostaloga uključuje:

- Postupke za uzorkovanje, ispitivanje i pregled
- Vrednovanje, ovjeravanje i osiguranje sukladnosti
- Upis, akreditaciju i odobrenje te njihove kombinacije.

Norma ISO/IEC 17000:2004, *Ocjena sukladnosti – Rječnik i opća načela*, definira ocjenu sukladnosti kao "dokaz da su specificirani zahtjevi koji se odnose na proizvod, proces, sustav, osobu ili tijelo zadovoljeni". Prema tomu ocjena je sukladnosti dokaz kad se proizvod, usluga, proces, sustav, osoba ili tijelo vrednuje prema nekoj normi ili drugome zahtjevu.

Ciljevi su ocjene sukladnosti proizvoda:

- Provjera da proizvod zadovoljava danu razinu kakvoće ili sigurnosti
- Opskrba korisnika s izravnim ili neizravnim podacima o značajkama i/ili tehničkim značajkama proizvoda
- Veće povjerenja kupca i mjerodavnoga tijela koje je odgovorno za provedbu propisa u proizvod
- Potkrepa tvrdnja tvrtke pri oglašavanju i označivanju koji se odnose na proizvod.

Važno je da kupci, prodavači i druge zainteresirane strane razumiju postupke ocjene sukladnosti te da se o njima dogovaraju kako bi se izbjegla potreba za opetovanjem pregleda/ispitivanja ili potvrđivanja proizvoda.

2 USTROJSTVO OCJENE SUKLADNOSTI

Razvoj globalnoga tržišta povećao je ovisnost kupaca i mjerodavnih tijela koja donose propise ne samo o normama nego i o metodama koje se upotrebljavaju kako bi se osiguralo da proizvodi budu sukladni sa zahtjevima tih norma. Nadalje za uspješnu konkurenciju na izvoznim tržištima potrebno je stvoriti povjerenje među mogućim kupcima da će proizvodi koje oni kupuju zadovoljavati odgovarajuće specifikacije i ispunjavati svrhu za koju su predviđeni. Jamstvo se općenito osigurava jednim ili više od ovih elemenata:

- Predočivanjem ispitnih izvještaja za proizvode koji se ispituju u vlastitome laboratoriju proizvođača ili u neovisnome laboratoriju (takav zahtjev za ispitnim podacima i drugim tehničkim podacima raste u interesu zaštite zdravlja zajednice, npr. toksičnost lijekova, sigurnost dodataka hrani, mjerenje onečišćenja okoliša itd.).
- Sastavljanjem ispitnih izvještaja za svaku isporuku koju za kupca obavlja njegov zastupnik u dobavljačevim prostorijama ili neovisna treća strana inspekcijske agencije koju je imenovao kupac.
- Pregledom/ispitivanjem proizvoda u prostorijama kupca.
- Obvezatnim pregledom prije isporuke koji provodi inspekcijska agencija koju je imenovala vlast koja donosi propise za takve proizvode, koji podliježu takvom pregledu na temelju vladinih propisa zemlje izvoznice.
- Obvezatnim pregledom uvoza od strane ovlaštene agencije ili tijela koje donosi propis po prispjeću roba u zemlju uvoza, posebno zbog provjere sukladnosti s propisima zemlje uvoznice koji se odnose na sigurnost i zaštitu zdravlja.
- Oznakom potvrđivanja proizvoda koju dodjeljuje nacionalno tijelo ili imenovano tijelo zemlje uvoznice.
- Dokazom sukladnosti sustava upravljanja kakvoćom s vlastitim zahtjevima kupaca ili zahtjevima danim u međunarodnim normama bilo vlastitom izjavom ili potvrdom od neovisnog ocjenjivača kojeg je imenovao inozemni kupac ili potvrđivanjem koje provodi treća strana.

- Dokazom primjene drugih sustava upravljanja kao što je sustav HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point), sustav za zaštitu okoliša ili drugi sustavi upravljanja specifični za drugu industriju.

Tipovi ocjene sukladnosti

Ocjena sukladnosti može se provoditi na jedan od načina koji se opisuju u nastavku.

Ocjena koju provodi prva strana: To je tehnički naziv koji se upotrebljava kad dobavljač sam provodi ocjenu sukladnosti s normom, specifikacijom ili propisom. Ona obično ima oblik dobavljačeve izjave o sukladnosti ili samoocjene, a široko se upotrebljava u trgovačkim transakcijama. Taj tip ocjene općenito dokazuje da je djelotvorna u smislu vremena i troškova i ne zahtijeva da proizvođač objavljuje podatke koji se smatraju komercijalno osjetljivim.

Ocjena koju provodi druga strana: Označuje da ocjenu sukladnosti dobavljača provodi korisnik ili inspektori/neovisni ocjenjivači koje je on imenovao. Ta ocjena osigurava, posebno u tehnički složenijim područjima, pouzdanije pokazivanje proizvoda koji se proizvode u skladu s posebnim zahtjevima korisnika, npr. proizvođač automobila provodi ocjenu sastavnica svojih dobavljača.

Ocjena koju provodi treća strana: U tome slučaju ocjenu sukladnosti provodi tijelo neovisno od dobavljača i korisnika, npr. potvrđivanje prema normi ISO 9001, gdje organizacijin sustav upravljanja ocjenjuje neovisno potvrdbeno tijelo prema zahtjevima norme ISO 9001. Drugi je primjer potvrđivanje proizvoda koje provodi treća strana. Takva se ocjena koju provodi treća strana može zahtijevati u određenim industrijskim područjima na temelju vladinih propisa kao što su obvezatno potvrđivanje određenih proizvoda koji se odnose na ljudsko zdravlje i sigurnost.

Pouzdanost podataka o ocjeni sukladnosti ovisi o mnogim čimbenicima, kao što su nepristranost i mjerodavnost tijela za ocjenu; tipovi radnja uključenih u program ocjene te prikladnost i primjerenost norma prema kojima se vrednuje proizvod.

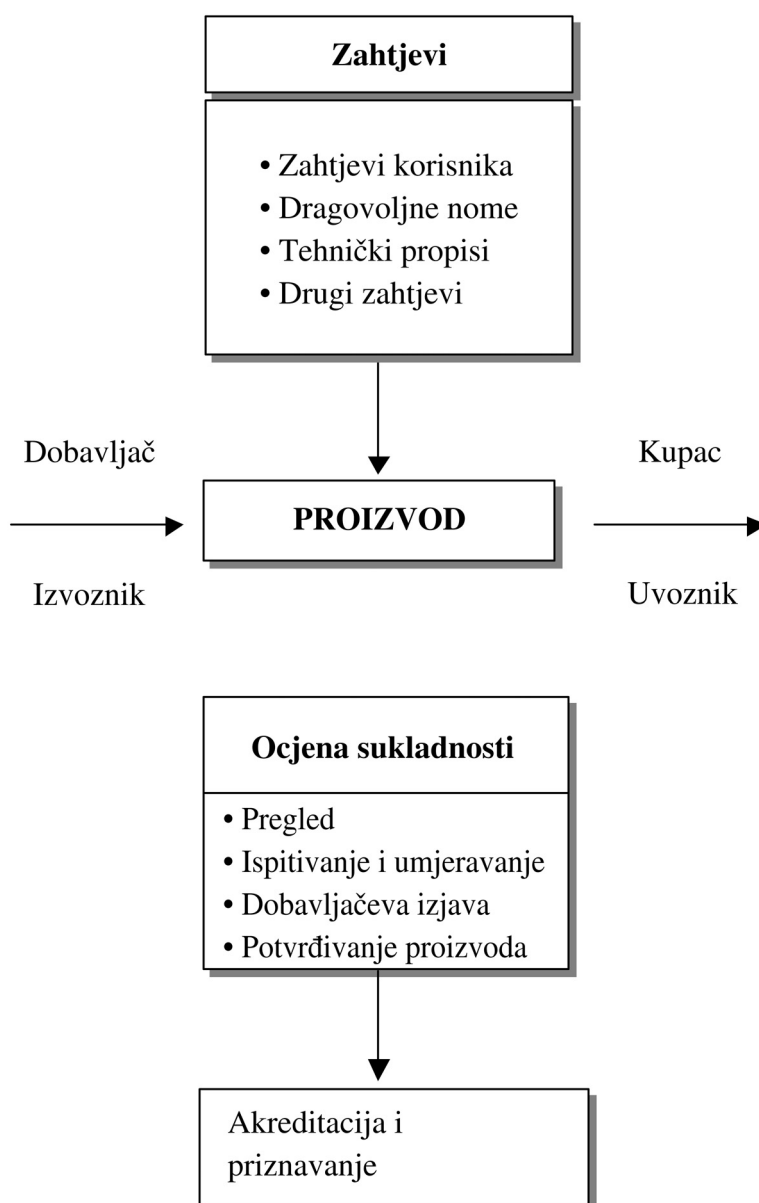
Radnje na ocjeni sukladnosti

Ocjena sukladnosti općenito obuhvaća sljedeće radnje kako su prikazane na slici 1.

- Pregled
- Ispitivanje i umjeravanje
- Potvrđivanje proizvoda
- Potvrđivanje sustava

Premda je svaka od gornjih radnja zasebna operacija, one su međusobno tijesno povezane. Uključivanje ili odsutnost neke od tih radnja te kakvoća s kojom se svaka od njih provodi mogu imati znatan učinak na povjerenje i pouzdanost koja se može imati u rezultate cijeloga procesa ocjene sukladnosti.

Postoje mnogi sudionici u ocjeni sukladnosti na tržištu (potvrdbena tijela, inspekcijska tijela, ispitni laboratoriji itd.); prema tomu postoji također potreba za mehanizmom za provjeru njihove mjerodavnosti, poštenja i nepristranosti. Tijela koja ocjenjuju provode li se ispravno ispitivanje, pregled ili potvrđivanje nazivaju se akreditacijskim tijelima. Akreditacija osigurava arenu s istim pravilima za tijela za ocjenu sukladnosti i stvara kod kupaca i vlasti povjerenje da s povjerenjem prihvaćaju rezultate akreditiranih tijela za ocjenu sukladnosti.

Slika 1.: Ustrojstvo ocjene sukladnosti

3 PREGLED

Pregled se u normi ISO/IEC 17020:2004, *Opći kriteriji za rad različitih tijela koja provode pregled*, definira kao "provjera oblikovanja proizvoda, proizvoda, procesa ili instalacije i određivanje njihove sukladnosti s posebnim zahtjevima ili, na temelju stručne prosudbe, s općim zahtjevima".

Pregled se općenito upotrebljava za vizualno ispitivanje proizvoda, usluga i instalacija. Tijekom pregleda upotrebljavaju se jednostavna mjerila, oruđa i mjere. Naprimjer rasute robe kao što su željezne rude, žitarice, riža, začini itd. normalno se podvrgavaju pregledu i njihovo se prihvaćanje temelji na izvještaju o pregledu i drugome dokazu o sukladnosti kao što je ispitni izvještaj laboratorija o uzorcima proizvoda uzetih tijekom pregleda.

S porastom svjetske trgovine i sve većom liberalizacijom trgovine te brzim razvojem novih tehnologija proizvodnje i distribucije pojavila su se mnoga višenacionalna tijela koja provode pregled. Te organizacije imenuju kupci za ispitivanje širega područja proizvoda, gradiva, instalacija, postrojenja, procesa, radnih postupaka i usluga u privatnome i javnome sektoru te da daju izvještaje o parametrima kao što su kakvoća, prikladnost za uporabu, trajna sigurnost u radu itd. Opći je cilj smanjiti rizik za kupca, korisnika ili potrošača jedinice koja se kupuje.

U mnogim državama inspektorati koji provode propise daju dopuštenja za izvoz i/ili uvoz za posebne proizvode. Kad se radi o izvozu, to se može posebno primjenjivati na proizvode kad postoje osjetljiva izvozna tržišta koja vlada može željeti zaštititi osiguranjem da se stvarno ne isporučuju nesukladni proizvodi. Takva tržišta mogu uključivati prehrambene proizvode u Europi, Japanu, SAD-u itd. Naprimjer u Indiji se kao zahtjev iz propisa o izvozu iz Indije provodi obvezatni pregled prije isporuke određenih roba kao što su prehrambeni proizvodi prije izvoza u EU, SAD, Japan i druga odredišta.

U privatnome sektoru pregled je također dio sveukupne ocjene sukladnosti ili procesa osiguranja kakvoće. Pregled u procesu i u uporabi sastavni su elementi upravljanja kakvoćom i upravljanja sigurnošću postrojenja. Pregled prije puštanja u optjecaj proizvoda potrošačima sastavni je dio osiguranja kakvoće većine proizvođača. Robe za izvoz također se uvijek prije isporuke podvrgavaju nekomu obliku pregleda bilo od strane proizvođača ili imenovanih komercijalnih inspekcijских tijela.

Tijekom posljednjih desetljeća sastavljene su norme za rad tijela koja provode pregled, što je dovelo do izradbe norma ISO/IEC 17020, *Opći kriteriji za rad različitih vrsta tijela koja provode pregled*, i norme ISO/IEC 17011, *Ocjena sukladnosti – Opći zahtjevi za akreditacijska tijela koja akreditiraju tijela za ocjenu sukladnosti*.

Svojstva: Šire područje primjena, najekonomičnije za neke funkcije, ali u mnogim slučajevima zahtijeva veliki udio rada.

Ograničenja: Oslanjanje na vještine, prosudbu i iskustvo inspektora, obično subjektivno, te to nije visoko normirana djelatnost i prema tomu izložena je znatnim varijacijama u rezultatu.

4 ISPITIVANJE I UMJERAVANJE

4.1 Ispitivanje

Ispitivanje se u normi ISO/IEC 17000 definira kao "određivanje jedne ili više značajka predmeta ocjene sukladnosti u skladu s nekim postupkom".

Naziv "ispitivanje" obično je povezano s obavljanjem tehničkih mjerenja ili provjera (ispitivanja) iz kojih mjerodavna osoba može izvući zaključak o tome zadovoljava li proizvod ili usluga zahtjeve koje su specificirale vlasti koje provode propise ili kupci. Tipična ispitivanja uključuju mjerenja dimenzija, kemijskog sastava, mikrobiološke čistoće, čvrstoće ili drugih fizičkih značajka gradiva ili konstrukcija. Ispitivanje također obuhvaća ocjenu električne sigurnosti, nepostojanje fizičkih manjkavosti kao što su lomovi i druga oštećenja koja mogu izazvati kvar.

Razborit proizvođač uvijek će se pobrinuti da ne isporučuje nesukladan proizvod te će proizvod oblikovati i prije isporuke ispitati kako bi zadovoljio zahtjeve inozemnoga tržišta. To je važno jer bi svako neuspješno ispitivanje proizvoda koji dođe do kupca uključivalo dodatne troškove za proizvođača zbog odvajanja/ponovne obradbe isporuke. Ako se ispitivanje u zemlji izvoza provodi mjerodavno, to u velikoj mjeri smanjuje potrebu bilo kakva ponovnog ispitivanja.

Proizvedene robe postaju tehnički sve složenije, a zahtjevi tržišta sve stroži. U tome će scenariju ispitivanje postati sve važniji dio trgovinskih protokola. Nadalje će kretanje prema slobodnoj trgovini zahtijevati veće priznavanje ispitivanja koja se provode u državi podrijetla, ali to se može dogoditi samo ako krajnji korisnici imaju povjerenja u mjerodavnost laboratorija koji provode ispitivanja.

Kad se prije prodaje na posebnome tržištu zahtijeva podnošenje ispitnih podataka o proizvodu na odobrenje vlastima koje donose propise, potrebno je da te vlasti priznaju laboratorij koji je proveo ispitivanja. U mnogim slučajevima to može biti laboratorij koji djeluje u okviru same državne vlasti ili takav laboratorij koji je ta vlast ovlasila. Katkad vlast može prihvaćati ispitne rezultate od poznatog laboratorija. Međutim vlasti sve više prihvaćaju podatke samo od akreditiranih laboratorija.

Akreditaciju laboratorija provode ovlaštena nacionalna tijela u različitim državama provjerom mjerodavnosti laboratorija s obzirom na zahtjeve dane u normi ISO/IEC 17025, *Opći kriteriji za mjerodavnost umjernih i ispitnih laboratorija*. Sukladnost laboratorija s normom ISO/IEC 17025 daje jamstvo u mjerodavnost toga laboratorija.

Pomanjkanje prihvaćanja ili priznavanja inozemnih ispitnih izvještaja WTO smatra veoma ozbiljnom zaprekom trgovini. O tome hoće li se ispitni izvještaj koji je izradio izvoznik/proizvođač prihvatiti u drugoj državi pitanje je odnosa tržišta s tržištem i tijela koje provodi propis s tijelom koje provodi propis na koje mora odgovoriti izvoznik/proizvođač prije pokušaja ulaska na koje posebno tržište.

Svojstva: Često daje samo pozitivnu i objektivnu mjeru sukladnosti proizvoda sa specifikacijama, koja je u velikoj mjeri objektivna i normirana za više korisnika; za tehničke proizvode ono je također sastavni dio upravljanja proizvodnim procesom.

Ograničenja: Često povezano s troškovima, nužnim dodatnim troškovima, obično se zahtijeva kvalificirano visokoškolovalo osoblje, primjenjuje se samo na ispitani uzorak, osim ako nije statistički valjano za isporuku.

4.2 Umjeravanje

Za utvrđivanje vjerodostojnosti ispitnih rezultata dobivenih od laboratorija proizvođača ili od drugih privatnih ili javnih laboratorija potrebno je između ostalog da mjerila/oprema koju ti laboratoriji upotrebljavaju za obavljanje mjerenja/ispitivanja bude umjerena.

Međunarodni rječnik osnovnih i općih naziva u mjeriteljstvu (VIM) definira umjeravanje kao "skup postupaka kojima se uspostavlja pod specificiranim uvjetima odnos između vrijednosti veličina koje pokazuje mjerilo ili mjerni sustav ili vrijednosti koje prikazuje koja tvarna mjera ili referentna tvar i odgovarajuće vrijednosti koju ostvaruju etaloni".

Glavni je razlog za umjeravanje da se utvrditi točnost mjerenja. Mjerila se mogu oštetiti tijekom rukovanja, a očitavanja koja daje mjerilo također mogu zbog svojega starenja kliziti s uporabom mjerila. Ako se mjerenja provode neispravnim mjerilima, ocjena sukladnosti proizvoda sa specifikacijom postaje upitna. Mjerila prema tomu trebaju biti umjerena u vrijeme prodaje, a nakon toga se tijekom njihove uporabe moraju umjeravati u pravilnim vremenskim odsječcima. Postoje određena mjerila koja se trebaju umjeriti svaki put prije uporabe.

Mjerila po mogućnosti trebaju umjeravati laboratoriji koje su akreditirala nacionalna akreditacijska tijela koja su potpisala ILAC-ov sporazum. Gdje nije moguć pristup akreditiranomu umjernom laboratoriju, treba osigurati da sam umjerni laboratorij ima svoje etalone za umjeravanje sljedive prema nacionalnim ili međunarodnim mjernim etalonima te da laboratoriji ispunjavaju zahtjeve norme ISO/IEC 17025, *Opći kriteriji za mjerodavnost umjernih i ispitnih laboratorija*. Nadalje se također trebaju imati u vidu troškovi i vrijeme potrebno za umjeravanje, otpremu i carinjenje mjerila koja se šalju na umjeravanje izvan države.

Svojstva: Bitan preduvjet za pouzdano ispitivanje nužna je sljedivost etalona za umjeravanje prema nacionalnim/međunarodnim etalonima; vremenski odsječak između dvaju umjeravanja ovisi o čestoti uporabe opreme/mjerila; zahtijeva se sigurno rukovanje i skladištenje opreme.

Ograničenja: Povezano s troškovima, ali nužno; zahtijeva se kvalificirano i školovano osoblje, zahtijeva se nadziran okoliš (temperatura i vlažnost).

5 POTVRĐIVANJE PROIZVODA

5.1 Općenito

Potvrđivanje, koje je najčešći tip ocjene sukladnosti koju provodi treća strana, definira se u normi ISO/IEC 17000 kao "atestiranje koje provodi treća strana, a odnosi se na proizvode, procese, sustave ili osobe". Potvrđivanje proizvoda obuhvaća izdavanje potvrde i/ili dodjelu znaka od strane treće strane kako bi se dokazalo da posebni proizvod zadovoljava definirani

skup zahtjeva kao što su sigurnost, prikladnost za uporabu i/ili međusobnu zamjenjivost značajka toga proizvoda, koje su obično specificirane u nekoj normi.

Oznaka potvrđivanja proizvoda normalno se nalazi na proizvodu ili na njegovoj ambalaži, a može se također nalaziti na potvrdi koju je izdalo tijelo za potvrđivanje proizvoda. Oznaka nosi uputnicu na broj ili naziv odgovarajuće norme o proizvodu prema kojoj je proizvod potvrđen.

Potreba za potvrđivanjem proizvoda može nastati iz jednog ili više od sljedećih razloga:

- Prodavači žele izgraditi svoj dobar glas, proširiti svoje tržište, poboljšati konkurentnost, promicati nove proizvode itd.
- Kupci (pojedinci, kupci naveliko, proizvođači, službenici koji obavljaju javne nabave, uvoznici itd.) žele jamstvo kakvoće proizvoda koje kupuju.
- Vlasti koje uređuju neko područje zahtijevaju da proizvodi nose potvrdbeni znak za zaštitu zdravlja i sigurnost potrošača. Naprimjer:
  - Neki električni/elektronički proizvodi ne mogu se staviti na kanadsko tržište ako ne nose znak Kanadske udruge za norme (CSA), a
  - Da bi se mogli nuditi za prodaju u Indiji, potvrdbeni znak Indijskog ureda za norme (BIS-a) moraju nositi boje za hranu, cilindri za ukapljeni naftni plin (LPG), cement, dječja hrana itd.

Za kupce, uvoznike i tijela koja provode propise najprihvatljivije je potvrđivanje proizvoda koje provode tijela koja imaju svojstvo treće strane (tj. tijela neovisna o potrošaču, prodavaču ili kupcu). Mnoga nacionalna normirna tijela (NSB), posebno u zemljama u razvoju, pružaju usluge potvrđivanja proizvoda kao treća strana, što uključuje stavljanje njihova potvrdbenog znaka na proizvod zajedno s referentnim brojem upotrijebljene norme kao kriterijem za ispitivanje proizvoda. U nekim državama potvrđivanje proizvoda također provode trgovinske ili industrijske udruge, vladine ustanove ili privatna potvrdbeni tijela, npr. potvrđivanje elektrotehničkih proizvoda koje provodi nizozemska tvrtka KEMA; potvrđivanje maziva koje provodi Udruga proizvođača maziva u SAD-u i potvrđivanje poljoprivrednih sirovina (AGMARK) koje provodi indijska vladina organizacija Ravnateljstvo za tržište i inspekciju.

Drugi je primjer oznaka UL koju dodjeljuje Underwriters Laboratories Inc. koji je osnovan 1894., a neovisna je neprofitna organizacija za ispitivanje i potvrđivanje u području sigurnosti u SAD-u. Oznaka UL na proizvodu dragovoljna je oznaka, a postala je priznat znak za protupožarnu sigurnost, električnu sigurnost i druge opasnosti. Službe UL-a za ispitivanje i potvrđivanje obuhvaćaju široke kategorije proizvoda, uključujući pomorske proizvode i uređaje za spašavanje, opremu za gašenje požara, opremu za sprečavanje požara, opremu za sprečavanje širenja vatre i nadzor nad požarom te analizu kemijskih para i industrijske, mehaničke i automobilske opreme. Do 31. prosinca 2003. godine postojalo je 876 norma i 127 inspekcijskih središta UL-a u svijetu, a UL-ovi su se korisnici nalazili u 99 država. Oko 68 700 proizvođača u svijetu proizvodi proizvode koje je potvrdio UL.

Svi sustavi potvrđivanja podliježu određenim praktičnim ograničenjima. Jedno je od najopćenitijih ograničenja da se ne može postići sveukupna sukladnost svih jedinica sa specifikacijom. Međutim ispravno uređen sustav potvrđivanja može pružiti optimalno jamstvo da su dobri

proizvodi proizvedeni pod najboljim praktičnim uvjetima proizvodnje u skladu s komercijalnom, zakonskom i društvenom situacijom koja prevladava u to vrijeme i kojom se može na najmanju mjeru svesti vjerojatnost rizika da kupac dobije proizvod ispod razine koja se zahtijeva normom.

Očito je da će sustav potvrđivanja varirati u skladu s tipom proizvoda na koji se odnosi, metodama proizvodnje koje su na raspolaganju proizvođaču, različitim potrebama kupca i zakonskim zahtjevima na mjestu prodaje. Za prilagodbu različitim okolnostima, razvijeni su različiti sustavi potvrđivanja, a neki su primjeri uključeni u Upute ISO/IEC 67: 2004, *Ocjena sukladnosti – Temelji potvrđivanja proizvoda*. Kratki opis toga sustava dan je u nastavku, a dodatni su podaci uključeni u dodatak A.

Sustav 1a – Taj sustav obuhvaća ispitivanje; ocjenjuje se sukladnost uzoraka proizvoda. Uzorkovanje može, ali ne mora biti statistički značajno za cijelu populaciju proizvoda.

Sustav 1b – Taj sustav obuhvaća ispitivanje; ocjenjuje se sukladnost uzoraka proizvoda. Uzorkovanje obuhvaća cijelu populaciju proizvoda. Potvrda o sukladnosti daje se za svaki proizvod reprezentiran uzorkom.

Sustav 2 – Taj sustav obuhvaća ispitivanje i nadzor nad tržištem. Provodi se nadzor nad tržištem, a ocjenjuju se uzorci proizvoda s tržišta radi trajne sukladnosti proizvoda.

Sustav 3 – Taj sustav obuhvaća ispitivanje i tvornički nadzor. Provodi se tvornički nadzor i ocjenjuju se uzorci proizvoda s mjesta proizvodnje radi trajne sukladnosti proizvoda.

Sustav 4 – Taj sustav obuhvaća ispitivanje i nadzor uzorkovanjem iz tvornice i/ili na slobodnome tržištu.

Sustav 5 – Taj sustav obuhvaća ispitivanje i ocjenu uključenog sustava kakvoće. Provodi se nadzor nad sustavom kakvoće, a mogu se uzimati uzorci proizvoda s tržišta i/ili s mjesta proizvodnje i ocjenjivati radi trajne sukladnosti.

Sustav 6 – Taj se sustav primjenjuje posebno za potvrđivanje procesa i usluga.

Gornji primjeri ne prikazuju nužno sve moguće sustave potvrđivanja proizvoda. Oni se mogu upotrebljavati s mnogo vrsta zahtjeva i s njima se može upotrebljavati širi raspon mehanizama označivanja sukladnosti.

Svi gornji sustavi potvrđivanja osim sustava 6 uključuju element ispitivanja kao nužno sredstvo dokazivanja sukladnosti sa specifikacijom. Prema tomu od temeljnog je značenja za cjelovitost bilo kojeg od tih sustava da moraju postojati mjerodavni ispitni laboratoriji. Sustav je 5 najobuhvatniji i općenito ga upotrebljavaju nacionalna normirna tijela, posebno u zemljama u razvoju za dodjelu dopuštenja za uporabu oznaka potvrđivanja proizvoda.

Pri odabiru sustava za posebni proizvod mora se voditi briga da se odabere sustav koji najbolje zadovoljava praktične i gospodarske zahtjeve u tome posebnom slučaju. Drugi je važan razlog da različiti sustavi potvrđivanja za isti proizvod mogu izazvati zapreke trgovini, čak kad je

tehnički sadržaj specifikacije isti. Prema tomu za međunarodnu se trgovinu trebaju uzeti u obzir zahtjevi drugih država.

Svojstva: Veoma tijesno povezan s posebnim proizvodima; široko upotrebljavan za proizvode gdje je sigurnost ozbiljan problem; pregled koji provodi treća strana daje dojam da su proizvođači pod strogim nadzorom i da neće zlorabiti oznaku.

Ograničenja: Proizvođači mogu zanemariti svoje odgovornosti za kakvoću prevelikim osloncem na potvrdbeno tijelo za ocjenu proizvoda; potvrdbena tijela ne prihvaćaju odgovornost za nedostatke potvrđenih proizvoda unatoč dojmu koji općenito ta tijela stvaraju kad nude na tržištu svoje usluge; potvrđivanje se često odnosi samo na sigurnosna svojstva proizvoda, a ne na njegove tehničke značajke, što se ne razumije na tržištu.

Procesi potvrđivanja koji se upotrebljavaju u različitim državama nisu uvijek "razvidni" proizvođačima, te prema tomu često izazivaju tehničke zapreke trgovini.

5.2 Međunarodno potvrđivanje proizvoda

Premda je međunarodno potvrđivanje proizvoda popularno i široko se upotrebljava kao sredstvo za stvaranje povjerenja među domaćim kupcima o sukladnosti proizvoda sa zahtjevima kakvoće i/ili sigurnosnim zahtjevima, proizvod koji nosi nacionalni potvrdbeni znak kad se izvozi ne mora pružati isto povjerenje korisniku u zemlji uvoznici jer su korisnicima u tim zemljama bolje poznati njihovi vlastiti nacionalni potvrdbeni znakovi za proizvod.

Nadalje u nekim zemljama određeni se proizvodi mogu prodavati samo kad nose njihov nacionalni potvrdbeni znak. Tome mogu biti razlog zahtjevi iz propisa ili sklonosti korisnika da kupuju proizvode s nacionalnim potvrdbenim znakovima za proizvode. U takvim slučajevima izvoznici trebaju dobiti nacionalni potvrdbeni znak za proizvod zemlje uvoznice za sukladnost sa zahtjevima odgovarajućega programa potvrđivanja proizvoda zemlje uvoznice. Taj je proces ponekad skup i dugotrajan, te postaje zapreka trgovini. Bilo bi idealno kad bi međunarodni programi potvrđivanja proizvoda bili upotrebljivi kako bi se savladale takve zapreke.

Iz tih razloga postoje međunarodne upute za sustave potvrđivanja proizvoda i za tijela koja provode te sustave. Oni obuhvaćaju:

- ISO/IEC Upute 67:2004, *Ocjena sukladnosti – Temelji potvrđivanja proizvoda*
- ISO/IEC Upute 28:2004, *Ocjena sukladnosti – Upute za sustav potvrđivanja koje provodi treća strana za proizvode i*
- ISO/IEC Upute 53:2005, *Ocjena sukladnosti – Pristup uporabi dobavljačeva sustava kakvoće u potvrđivanju proizvoda koje provodi treća strana.*

i za sama tijela koja provode potvrđivanje proizvoda:

- ISO/IEC Upute 65:1996, *Opći zahtjevi za tijela koja provode sustave potvrđivanja proizvoda.*

Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC) koje provodi međunarodni program potvrđivanja proizvoda za određene električne i elektroničke proizvode i Međunarodna organizacija za zakonsko mjeriteljstvo (OIML) provode program potvrđivanja proizvoda za neka mjerila.

IEC je vodeća globalna organizacija koja priprema i objavljuje međunarodne norme za elektrotehniku, elektroniku i slična tehnička područja. Norme IEC-a, kao i norme ISO-a, služe kao temelj za razvoj nacionalnih norma prihvaćanjem bilo norma IEC-a ili pripremom nacionalnih norma na temelju norma IEC-a.

IEC-ov program međunarodne ocjene sukladnosti koji se temelji na međunarodnim normama IEC-a istinski je globalan u koncepciji i praksi. Ti su programi zamišljeni da pomognu smanjenju trgovinskih zapreka izazvanih različitim kriterijima potvrđivanja za električnu i elektroničku opremu u različitim zemljama. Ti programi mogu ukloniti zastoje i troškove pridružene višekratnome ispitivanju i potvrđivanju. IEC programi ocjene sukladnosti dostupni su proizvođačima/izvoznicima.

OIML (Međunarodna organizacija za zakonsko mjeriteljstvo) osnovan je 1955. godine kao međuvladino tijelo čija je zadaća usklađivanje nacionalnih mjeriteljskih propisa njegovih članica. Ti se propisi odnose na mjerenja koja zahtijevaju ovjerena mjerila, mjerne jedinice, dopuštene granične pogreške itd. Glavna je zadaća OIML-a svojim članovima izraditi modele za utvrđivanje usklađenih zahtjeva i praksa zakonskog mjeriteljstva.

1. Program IECEE za ispitivanje sukladnosti i potvrđivanje električne opreme

(a) Program CB

Program IECEE koji se naziva Programom CB prvi je pravi međunarodni sustav za prihvaćanje ispitnih izvještaja koji se bave sigurnošću električnih i elektroničkih proizvoda namijenjenih za uporabu u kućanstvima, uredima, radionicama, objektima za zdravstvenu njegu i sličnim mjestima (trenutačno obuhvaća 16 područja proizvoda). To je višestrani sporazum među zemljama sudionicima (trenutačno 43 zemlje članice) i potvrđenim organizacijama koje se nazivaju nacionalnim potvrđenim tijelima (NCB) (trenutačno 59 članova). Proizvođač koji upotrebljava ispitne izvještaje prema programu CB ispitnog laboratorija koji radi prema programu CB (trenutačno 180) može dobiti nacionalnu potvrdu u drugim državama članicama programa CB. Ukupno je u 2003. godini izdano 34 111 potvrda o ispitivanju, a još je valjano preko 100 000 potvrda. Taj se program temelji na uporabi norma IEC-a koje se odnose na proizvod koji se potvrđuje. Ako nacionalne norme članica još nisu usklađene s normama IEC-a, dopuštene su nacionalne razlike i one se objavljuju u glasilu programa CB koje izdaje tajništvo IECEE-a. Na mrežnoj stranici www.iecee.org/cbscheme dostupan je popis svih NCB-a s područjem njihova priznavanja i on se periodično posuvremenjuje.

(b) Program CB-FCS

Program CB-FCS (program potpunoga potvrđivanja) gradi se na temelju utvrđenu u programu CB. To je potpun potvrđbeni sustav (sustav 5 gore) koji osim tipnog ispitivanja proizvoda zahtijeva najprije ocjenu proizvođačeva sustava osiguranja kakvoće i naknadni nadzor koji može uključivati neovisne ocjene sustava kakvoće i po potrebi ispitivanje tvorničkih uzoraka i uzoraka uzetih s tržišta. Program je ustrojen kako bi se uzela u obzir nacionalna odstupanja od sustava 5 i također osiguralo da NCB-ovi postignu međusobne sporazume o provedbi nužnoga tekućeg tvorničkog nadzora i nadzora nad tržištem.

U programu CB-FCS trenutno sudjeluje 16 tijela (Kanade, Njemačke (2), Nizozemske, Švedske, Finske, Italije, Norveške, Švicarske, Francuske, Japana (2), Singapura, UK-a, Slovenije i SAD-a) koji su potpisali njegov višestrani sporazum, a potvrde o sukladnosti trenutno su dostupne u ograničenome području IT proizvoda, ali će se ubrzo proširiti na šire područje proizvoda.

Više podataka o programu CB i programu CB-FCS dostupno je na mrežnoj stranici www.iecee.ogr/cb-fsc

2. IEC-ov sustav ocjene kakvoće elektroničkih sastavnica (IECQ)

To je program sveobuhvatnog odobravanja i potvrđivanja kojim se ocjenjuju zahtjevi kakvoće elektroničkih sastavnica. Proizvođačeva izjava o sukladnosti pod nadzorom treće strane bitan je element tog sustava. Za sastavnice potvrđene prema tom programu može se upotrebljavati oznaka IEC-a, što osigurava jamstvo da te elektroničke sastavnice, odgovarajuća gradiva i procesi zadovoljavaju zahtjeve sukladnosti specifikacija kupca/prodavača. Pojednostosti toga programa mogu se dobiti na mrežnoj stranici www.iecq-cecc.org.

3. Program IEC-a za potvrđivanje prema normama za električnu opremu za uporabu u eksplozivnim atmosferama (IECEx program)

Program IECEx osigurava sredstva proizvođačima "Ex opreme" (električne opreme namijenjene za uporabu u eksplozivnim atmosferama) za dobivanje potvrda o sukladnosti koje će se prihvaćati na nacionalnoj razini u svim zemljama sudionicama. Potvrde koje izda EC, potvrdbeno tijelo (ExCB), potvrđivat će da konstrukcija opreme zadovoljava odgovarajuće norme IEC-a te da je proizvod proizveden prema planu kakvoće koji je ocijenio EcCB. Podatci o programu mogu se dobiti na mrežnoj stranici www.iecec.com.

Osim gornjega programa IEC-a postoji sljedeći međunarodni program potvrđivanja za tipno odobrenje mjerila koja se upotrebljavaju u zakonskome mjeriteljstvu.

4. Potvrdbeni sustav OIML-a

OIML uspostavio je potvrdbeni program za mjerila. Potvrda OIML-a može se izdavati za kategorije mjerila koja odgovaraju preporukama OIML-a koje sadržavaju mjeriteljske zahtjeve (npr. razrede točnosti mjerila, granice pogreške, mjerne jedinice, uvjete okoliša za rad mjerila, zahtjeve za ljestvice i druge pokazne uređaje) za dotično mjerilo; ispitne metode koje treba upotrebljavati i format izvještaja o mjernim rezultatima. Potvrde se mogu dobiti na zahtjev od proizvođača ili od tijela koje ih je izdalo, koje može biti nacionalni član Međunarodnog odbora ili tijelo imenovano za tu svrhu.

Potvrda zajedno s ispitnim izvještajem pokazuje da dani uzorak mjerila (tip) zadovoljava zahtjeve odgovarajućih međunarodnih preporuka OIML-a. Potvrde OIML-a prihvaćaju nacionalne službe zakonskog mjeriteljstva na dragovoljnoj osnovi.

Program potvrđivanja OIML-a dovodi do pojednostavnjenja tipnog odobravanja mjerila. Umjesto ponavljanja ispitivanja kao temelj za tipno odobrenje mogu se upotrebljavati ispit-

ni izvještaji koji su izdani prema programu potvrđivanja OIML-a. Tim se postupkom može izbjeći skupo i dugotrajno udvostručivanje ispitivanja, što je velika korist, posebno za mala poduzeća. Do 31. prosinca 2004. izdana je 1331 potvrda OIML-a koje, obuhvaćaju 15 modela mjerila. Više podataka o programu može se dobiti na mrežnoj stranici www.oiml.org.

6 POTVRĐIVANJE SUSTAVA UPRAVLJANJA

(i) Općenito

Kupci zahtijevaju jamstvo i uvjerenje da će proizvodi ili usluge za koje plaćaju zadovoljiti njihove specifikacije te da će obavljati zadaću kako je predviđeno ili naručeno. Pregled i ispitivanje tijekom proizvodnje, sklapanja, pakiranja, isporuke, ugradbe i završnoga pregleda tradicionalne su metode kojima se provodi osiguranje bilo da sami proizvođači ili uvoznici deklariraju ili da preglede provode stručnjaci koje su imenovali kupci. Završni pregled proizvoda obično nije pouzdan način osiguranja da će proizvod dati željene značajke i/ili zadovoljstvo. Dobro je poznata činjenica da se zahtijevana razina kakvoće može samo ugraditi u proizvod upravljanjem procesima. Ispravno uspostavljen sustav upravljanja kakvoćom (quality management system, QMS) pomaže smanjenju troškova, poboljšavanju sukladnosti proizvoda sa zahtjevima kupaca i stvaraju slike o pouzdanome dobavljaču.

(ii) Sustav upravljanja kakvoćom ISO 9000

Norme o sustavu upravljanja kakvoćom prve su međunarodne norme o sustavima upravljanja koje je 1987. godine objavio ISO, a prihvaćene su na međunarodnoj razini kao dragovoljne norme za ocjenu sukladnosti. Osim dviju glavnih norma ISO 9001 i ISO 9004 postoji nekoliko drugih norma u nizu koje se popularno nazivaju nizom norma ISO 9000.

Norma o sustavu upravljanja kakvoćom ISO 9001 generičke je naravi, tj. primjenjiva je na sva industrijska područja uključujući proizvodnju i usluge te na organizacije svih veličina, male i velike. To nije norma o proizvodu, nego o sustavu koji osigurava sukladnost proizvoda sa zahtjevima korisnika i zahtjevima iz propisa. Norma ISO 9001 specificira što organizacija treba uraditi, ali ne pokazuje kako to treba uraditi, dajući tako veliku fleksibilnost u vođenju posla. Norma ISO 9004 dokument je koji pruža upute za poboljšavanje djelotvornosti organizacije, a ne upute za primjenu norme ISO 9001.

Na nacionalnoj i međunarodnoj razini potvrđivanje/upis prema normi ISO 9001 široko je prihvaćeno kako dokaz postojanja dobre proizvodne i poslovne prakse koju primjenjuju dobavljači. Pod potvrđivanjem ovdje se razumijeva izdavanje pismenog jamstva neovisnoga vanjskog tijela koje je neovisno ocijenilo organizacijin sustav upravljanja kakvoćom i potvrdilo da on zadovoljava zahtjeve koji su specificirani u normi ISO 9001. Taj se oblik potvrđivanja razlikuje od potvrđivanja proizvoda; prema tomu sustavu proizvod se ne može označivati oznakom potvrđivanja sustava. Oznake potvrđivanja sustava u tipičnome se slučaju pojavljuju na zaglavljinama pisama, promidžbenim brošurama i dokumentima/brošurama o potvrđenim dobavljačima. Često su te oznake praćene znakom akreditacijskoga tijela koje je priznalo mjerdavnost potvrđenoga tijela da provodi potvrđivanje sustava upravljanja kakvoćom.

ISO kao nakladnik niza norma ISO 9000 sam ne izdaje potvrde o sukladnosti koje izdaju tijela za potvrđivanje/upis koja su neovisna o ISO-u i poslu koji potvrđuju. U svijetu djeluje preko 750 takvih tijela za potvrđivanje/upis. Do 31. prosinca 2004. godine izdano je u 154 države više od 670 000 potvrda za sustave upravljanja kakvoćom koji zadovoljavaju normu ISO 9001:2000.¹⁾ Riječi "potvrđivanje" i "upis" označuju isti pojam i upotrebljavaju se kao istoznačnice. U nekim se zemljama prednost daje jednomu nazivu u odnosu na drugi.

(iii) Sektorski specifične norme QMS-a koje je izradio ISO

Niz norma ISO 9000 koje su generičke naravi primjenjiv je na svaki tip proizvoda ili usluge i može ih primjenjivati svaka industrijska grana. Međutim imajući u vidu različite potrebe različitih industrijskih grana, ISO je izradio sljedeće sektorski specifične norme/specifikacije.

ISO/TS 16949:2002, Sustavi upravljanja kakvoćom – Posebni zahtjevi za primjenu norme ISO 9001 za automobilsku industriju i odgovarajuće organizacije za servisiranje.

Tu tehničku specifikaciju (TS) izdao je 1999. godine ISO za privremenu primjenu u automobilske sektoru kako bi se prikupili podatci i iskustvo za njezinu uporabu. Poslije, 2002. godine ta je norma prerađena kao specifikacija prema kojoj je moguće potvrđivanje. Očekuje se da će TS 16949:2002 ukloniti potrebu za višekratnim potvrđivanjem kao QS 9000. Posebna Međunarodna automobilska privremena radna skupina (International Automotive Task Force, IATF) zajednički je izradila opći program za potvrđivanje dobavljača automobila za sudionike IATF OEM-a. Svi sudionici IATF-a proizvođači izvorne opreme (OEM) imaju posebne zahtjeve korisnika osim zahtjeva danih u toj tehničkoj specifikaciji.

ISO 13485:2003, Medicinski uređaji – Sustavi upravljanja kakvoćom – Zahtjevi za zakonsko uređivanje

Ta se norma temelji na svjetskim propisima o medicinskim uređajima te zahtjevima norme ISO 9001:2000. U njoj se usporedno, odsječak po odsječak, uspoređuju te dvije norme. Norma o medicinskim uređajima namijenjena je za uporabu organizacijama uključenim u projektiranje, proizvodnju, ugradbu i servisiranje medicinskih uređaja te projektiranje, razvoj i osiguranje odgovarajućih servisa te se može upotrebljavati za potvrđivanje koje provodi treća strana. Ona zamjenjuje verziju norme ISO 13485 iz 1996. godine za što je predviđeno prijelazno razdoblje od tri godine te će tijekom toga razdoblja usporedno postojati obje verzije.

ISO/TS 29001:2003, Naftna industrija, petrokemijska industrija i industrija prirodnoga plina – Sektorski specifični sustavi kakvoće – Zahtjevi koji se odnose na organizacije koje isporučuju proizvode i pružaju usluge

Ta tehnička specifikacija osigurava zahtjeve QMS-a za organizacije koje isporučuju proizvode i pružaju usluge iz područja naftne i petrokemijske industrije te industrije prirodnoga plina koja se temelji na normi ISO 9001:2000. Ta je specifikacija dostupna za uporabu proizvođačima

¹⁾ Izvor: The ISO Survey – 2004., ISO.

opreme za naftnu i plinsku industriju; kupcima opreme, gradiva i usluga. Ta se norma može također upotrebljavati za potvrđivanje koje provodi treća strana.

Više o normama ISO 9000 i gore navedenim sektorski specifičnim normama može se dobiti na mrežnoj stranici ISO-a www.iso.org.

(iv) Sektorski specifične norme koje su razvile druge organizacije

TL 9000 skup je norma o zahtjevima sustava upravljanja kakvoćom specifičnih za telekomunikacije koje je objavio QUEST (Quality Excellence for Suppliers of Telecommunications) Forum SAD-a. Taj forum osigurava svojim članovima skup dokumenata koji se odnose na tehničke značajke korisne za određivanje "najboljega u razredu" za svaki proizvod ili uslugu koju pružaju isporučitelji. TL 9000 prerađen je u ožujku 2001. godine kako bi se uskladio s normom ISO 9001:2000.

Mrežna stranica www.questforum.org.

AS 9000 zrakoplovna je verzija norme ISO 9000. Društvo inženjera motornih vozila SAD-a objavilo je zrakoplovnu normu AS 9100:2000. Ta norma obuhvaća jedinstvene zahtjeve norme ISO 9001:2000 za zrakoplovstvo. Zahtjevi sustava kakvoće specificirani u toj normi kompletni su ugovornim zahtjevima i primjenjivim zahtjevima iz zakona i propisa za zrakoplovnu industriju. AS 9100 sadržava približno 80 jedinstvenih zahtjeva i 18 pojačanja zahtjeva iz norme ISO 9001.

Mrežna stranica www.sae.org.

Tick (kvačica) IT upute su za sustave kakvoće programske podrške. *Tick IT* oblikovala je informatička industrija u Ujedinjenome Kraljevstvu za uporabu u područjima kao što su proizvodnja programske podrške i pružanje usluga. Može se upotrebljavati samo u kombinaciji s normom ISO 9001. *Tick IT* obuhvaća ocjenu i potvrđivanje sustava upravljanja kakvoćom organizacijine programske podrške prema normi ISO 9001.

Mrežna stranica www.bsi-global.org.

Potvrđivanje prema gore navedenim normama provode akreditirana potvrdbena tijela.

(v) Sustav za upravljanje okolišem ISO 14000

Osim na temelju cijene i kakvoće, nabavne organizacije i potrošači sve više donose odluke o kupnji roba ili usluga na temelju zaštite okoliša. Mnogi kupci očekuju da njihovi dobavljači prihvate odgovornost za okoliš. Nova poslovna etika dovela je do toga da dobavljači u mnogim slučajevima trebaju dokazati da primjenjuju sustav upravljanja okolišem (EMS) i da su dobili potvrdu prema normi ISO 14001. Drugim riječima organizacije trebaju prihvatiti činjenicu da je razumno upravljanje okolišem jednostavno razumno upravljanje poslom.

EMS osigurava okvir za pomoć organizacijama u utvrđivanju onih aspekata njihova poslovanja koji imaju znatan utjecaj na okoliš i da nakon toga zadovolje ciljeve okoliša i ciljeve za smanjenje njihova utjecaja. Norma ISO 14001:1996, *Sustavi upravljanja okolišem – Specifikacije s uputama za uporabu*, prerađena je 2004. godine, prerađena verzija te međunarodne norme koja je objavljena kao norma ISO 14001:2004, između ostalog, uključuje cijelo novo poglavlje o

vrednovanju organizacijske sukladnosti sa zahtjevima iz propisa koji se odnose na okoliš. To će dovesti do agresivnije neovisne ocjene sukladnosti postupka prije postizanja potvrđivanja. Nadalje norma ISO 14001:2004 usklađenija je s normom ISO 9001:2000, što će olakšati integraciju EMS-a ISO 14001 s QMS-om ISO 9001.

Potvrđivanje EMS-a koje provodi treća strana prema normi ISO 14001 olakšava međunarodnu trgovinu jer osigurava dokaz postojanja sustava za sprečavanje onečišćenja i neprekidno poboljšavanje značajka okoliša. Do 31. prosinca 2004. godine više od 90 500 organizacija u 127 država dobilo je potvrdu treće strane prema normi ISO 14001.

(vi) Druge norme/upute o sustavima upravljanja

U nastavku se daju podatci o nekim drugim sustavima upravljanja koji se upotrebljavaju u industriji i koje provodi akreditirano potvrdbeno tijelo koje ima svojstvo treće strane.

Zaštita zdravlja i sigurnost na radu (OHSAS)

OHSAS 18001:1999, *Specifikacije za upravljanje sustavima zaštite na radu i sigurnost*. Tu su normu zajednički razvila tri nacionalna normirna tijela (Irske, Ujedinjenoga Kraljevstva i Južne Afrike) i 10 potvrdbenih tijela. Ona daje zahtjeve za uspostavljanje sustava za zaštitu zdravlja radnika i za sigurnost na radnome mjestu. Zahtjevi te norme mogu se također integrirati s normama ISO 9001 i/ili ISO 14001.

Mrežna stranica www.bsi-global.org.

Društvena odgovornost (SA)

Vijeće akreditacijske agencije za gospodarske prioritete (CEPAA), koje se danas naziva Međunarodnom organizacijom za društvenu odgovornost, objavilo je u listopadu 1997. godine normu SA 8000 kako bi se započeli rješavati i uklanjati nepošteni i nehumani postupci u radu. Norma SA 8000 koja je prerađena 2001. godine dragovoljna je norma i može se primjenjivati ili je mogu primjenjivati organizacije svih veličina ili vrsta poslovanja u svim granama industrije. Ta norma zahtijeva između ostaloga da tvrtke poštuju Dogovor Međunarodne organizacije rada (ILO), Opće deklaracije o ljudskim pravima i Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

Mrežna stranica www.sa-intl.org.

Sigurnost na moru (ISM)

ISM kodeks, Međunarodno upravljanje sigurnošću (International Safety Management, ISM) objavila je 1994. godine Međunarodna pomorska organizacija (IMO). Njegovi su ciljevi postizanje sigurnosti na moru, sprečavanje ozljeda ljudi ili gubitka života i izbjegavanje šteta za okoliš, posebno za morski okoliš. Potvrđivanje prema ISM kodeksu obvezatno je za tvrtke koje obavljaju pomorski prijevoz.

Mrežna stranica www.imo.org.

Sigurnost hrane (HACCP)

Sustav i upute za analizu opasnosti kritične nadzorne točke (HACCP) izradilo je 1993. godine Povjerenstvo za Codex Alimentarius, međuvladino tijelo pod zajedničkim pokroviteljstvom Organizacije za hranu i lijekove (Food and Agriculture Organization, FAO) i Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization, WHO).

Upute HACCP-a definiraju sustav zahtjeva za osiguranje sigurnosti hrane te se mogu primjenjivati u cijelome prehrambenom lancu, od točke primarne proizvodnje do mjesta krajnje potrošnje. HACCP nije "samodostatan" sustav. On zahtijeva dobru higijensku praksu i druge pretpostavke za obradu hrane te obvezu uprave. Upute HACCP-a mogu se upotrebljavati samostalno ili se mogu integrirati sa sustavom upravljanja kakvoćom prema normi ISO 9000. Za HACCP se može dobiti potvrda od strane treće strane ili u kombinaciji s potvrdom prema normi ISO 9000.

U mnogim su zemljama vlasti koje uređuju područje hrane prihvatile HACCP kao dio propisa o hrani. Naprimjer u UK Zakon o hrani iz 1990. godine i Pravilnik za higijensku inspekciju hrane uključuju HACCP. Uprava za hranu i lijekove (Food and Drug Administration, FDA) SAD-a preradila je zakon o hrani iz 1993. godine te ga uskladila s pojmovima HACCP-a. Od prosinca 1997. godine svi riblji proizvodi koji se proizvode i stavljaju na tržište SAD-a trebaju zadovoljavati zahtjeve HACCP-a koji se konačno primjenjuju na sve takve uvozne proizvode u SAD-u. Europsko povjerenstvo od 20. svibnja 1994. godine (94/356/EC) također zahtijeva sustav HACCP-a za proizvodnju i prodaju (uključujući uvoz) ribe i ribljih proizvoda u zemlje EU-a.

Mrežna stranica www.codexalimentarius.net

Sustav upravljanja sigurnošću hrane (ISO 22000)

ISO 22000, *Sustav upravljanja sigurnošću hrane – Zahtjevi za svaku organizaciju u prehrambenome lancu*, daje zahtjeve za organizacije u cijelome prehrambenom lancu, a objavljena je u rujnu 2005. godine. Glavna su svojstva te norme:

- Ta norma zahtijeva da se utvrde i procijene sve opasnosti za sigurnost hrane koje se mogu razumno pojaviti u prehrambenome lancu, uključujući opasnosti koje mogu biti pridružene tipu procesa i instalacijama koje se upotrebljavaju i da se njima upravlja.
- Ta norma integrira načela Sustava analize opasnosti i kritične točke upravljanja (HACCP) te korake primjene koje je razvio Codex te ga kombinira s prethodnim programima (PRP) kao što je dobra proizvođačka praksa.
- Od organizacije se zahtijeva da ugradi sve primjenjive zahtjeve iz zakona i propisa koji se odnose na sigurnost hrane u FSMS-u.
- Ta norma zahtijeva da organizacije utvrde, nadziru, upravljaju i na uobičajen način posuđuju PRT i HACCP.
- Ta norma usmjeruje pozornost na normu ISO 9001:2000 kako bi se poboljšala njezina sukladnost s normom ISO 9001:2000.

ISO 22000 norma je na temelju koje se može provoditi neovisna ocjena organizacijina sustava upravljanja hranom i sigurnošću koji može potvrđivati treća strana.

ISO 15161:2000, *Upute za primjenu ISO 9001:2000 za industriju hrane i pića*, dostupna je kao upute za integraciju HACCP-a s ISO 9001:2000 sustavima upravljanja kakvoćom.

Vijeće za gospodarenje šumama (FSC)

Vijeće za gospodarenje šumama neovisna je neprofitna, nevladina organizacija koju su osnovale 1993. godine različite skupine predstavnika iz institucija koje se bave okolišem, trgovinom drvetom, šumarstvom, organizacije domaćih ljudi, skupine koje se bave šumom i organizacije koje potvrđuju šumarske proizvode iz 25 država.

Cilj je FSC-a promicanje gospodarenja svjetskim šumama koje je odgovorno prema okolišu, društveno korisno i gospodarski održivo uspostavljanjem svjetskih norma i prihvaćanjem načela upravljanja šumama.

FSC je razvio načela i kriterije (Principles & Criteria, P&C) za potvrđivanje šuma. Ti kriteriji uključuju ocjenu odgovarajućih aspekata kao što su popisivanje šuma, planiranje upravljanja, šumarstvo, sječa, izgradnja cesta i druge srodne aktivnosti te utjecaj okoliša i gospodarski utjecaj šumskih djelatnosti.

Tijekom posljednjih 10 godina u više od 60 država u skladu s normama FSC-a potvrđeno je 48 milijuna hektara, dok se uporabom drveta potvrđena prema FSC-u proizvodi nekoliko tisuća proizvoda te nose trgovački znak FSC-a. FSC djeluje preko svoje mreže i nacionalnih inicijativa u više od 34 države.

S tim načelima upravljanja šumama povezan je sustav za prilagodljivost drvenih proizvoda, uključujući papir i druge drvene proizvode iz "potvrđene šume". To se naziva "nadzornim lancem". Radnje koje su neovisno provjerene za potvrđivanje nadzornog lanca FSC-a prikladne su za označivanje njihovih proizvoda s logogramom FSC-a.

Skupine kupaca u UK-u, Nizozemskoj, Belgiji, Austriji, Švicarskoj, Njemačkoj, Brazilu, SAD-u i Japanu daju prednost programu označivanja prema FSC-u. Te su se skupine kupaca međusobno obvezale prodavati samo neovisno potvrđenu drvenu građu i drvene proizvode unutar tri do pet godina.

Mrežna stranica www.fsc.org.

7 ODREDBE ZA OCJENU SUKLADNOSTI U SPORAZUMU TBT

Ubrzan rast trgovine, izravna inozemna ulaganja i globalni opskrbeni lanci suočavaju zemlje u razvoju i gospodarstva u tranziciji s mješavinom izazova i mogućnosti. Prije je u žarištu bilo smanjenje carina. Sada se pozornost prebacuje na tzv. tehničke ili necarinske zapreke trgovini koje brzo rastu. One uključuju specifikacije proizvoda koje obuhvaćaju zahtjeve kupaca,

nacionalne/regionalne/međunarodne norme, tehničke propise zemlje uvoznice, zahtjeve za pakiranje i označivanje, postupke koji se odnose na ocjenu sukladnosti proizvoda itd.

Ovo su neki primjeri tehničkih zapreka koji se odnose na metode ocjene sukladnosti:

- kupčevo neprihvatanje dobavljačeve izjave o sukladnosti proizvoda ili sustava kakvoće
- ponavljanje pregleda i/ili ispitivanja proizvoda u kupčevim prostorijama
- neprihvatanje dobavljačeva ispitnog izvještaja
- zahtjev da dobavljač ispituje svoje proizvode u ispitnim laboratorijima koje je odobrio kupac ili vlast koja donosi propise zemlje uvoznice
- neprihvatanje oznake potvrđivanja proizvoda dodijeljene prema nacionalnom programu potvrđivanja proizvoda zemlje izvoznice kao oznake sukladnosti proizvoda u zemlje uvoznice
- zahtjev da dobavljači u zemlji izvoznici dobiju potvrđeni znak za proizvod zemlje uvoznice
- imenovanje vlastitih kupčevih agenata ili međunarodnoga inspekcijskog tijela za provedbu pregleda i/ili ispitivanja prije isporuke ili nakon prispjeća roba
- provedba obvezatnoga pregleda sukladnosti uvoznih proizvoda koji se zahtjeva iz propisa zemlje uvoznice na mjestu isporuke iz zemlje izvoznice ili po prispjeću u zemlju uvoznicu.

Zahtjevi za udvostručivanje ispitivanja i potvrđivanja predstavljaju znatne troškove proizvođačima, potrošačima i društvu. Posebno možemo spomenuti visok trošak i složenost povezanu s određivanjem sukladnosti prema različitim nacionalnim propisima, te također troškove povezane s ponovnim potvrđivanjem proizvoda čija je sukladnost sa sličnim normama već provjerena. Neprihvatanjem drugdje provedenih ispitivanja i zahtijevanjem novih ispitivanja kupci i/ili nacionalna tijela koja provode propise često su izazivali nepotrebna kašnjenja iz kojih potječu dodatni troškovi za izvoznike, što ih tako čini manje konkurentnim u usporedbi s domaćim proizvodima.

Sporazum WTO TBT

Svjetačka trgovinska organizacija (WTO) uspostavljena je 1995. godine nakon Urugvajskoga kruga pregovora koji su se odvijali od 1986. do 1994. godine. Vlade država članica WTO-a postigle su konsenzus o pravilima i propisima za višestranu primjenu. Glavni je cilj WTO-a pomoći da se trgovina odvija glatko, slobodno, pošteno i predvidljivo.

Sporazum o tehničkim zaprekama trgovini (TBT) zahtjeva od članova da osiguraju da tehnički propisi, dragovoljne norme i postupci ocjene sukladnosti ne stvaraju nepotrebne zapreke trgovini. Ovo su glavna svojstva članka 5. Sporazuma TBT koji se odnosi na ocjenu sukladnosti. Puni tekst Sporazuma TBT dostupan je na **mrežnoj stranici** WTO-a www.wto.org.

- Članovi WTO-a trebaju osigurati da dobavljači proizvoda iz drugih država članica WTO-a imaju pristup postupcima za ocjenu pod uvjetima koji nisu manje povoljni od onih koji su predviđeni za domaće dobavljače sličnih proizvoda ili dobavljače iz bilo koje druge države članice. To znači da ne treba postojati diskriminacija između uvezenih i domaćih proizvoda.

- Države članice ne mogu utvrđivati postupke ocjene sukladnosti radi stvaranja nepotrebnih zapreka trgovini. Ti postupci za ocjenu sukladnosti ne mogu biti stroži niti se mogu primjenjivati strože nego što je to nužno da se postigne povjerenje da proizvodi zadovoljavaju primjenjive tehničke propise i norme.
- Za inozemne proizvode članovi trebaju provoditi postupke ocjene sukladnosti i završavati ih što je brže moguće na isti način kao za domaće proizvode. Uobičajeno razdoblje obradbe treba objaviti za svaki postupak ocjene sukladnosti i na zahtjev podnositelju zahtjeva pružati podatke tijekom razdoblja obradbe.
- Zahtjevi za podatke trebaju se ograničiti samo na one koji su nužni za ocjenu sukladnosti i određivanje pristojba.
- Treba poštivati povjerljivost podataka o postupcima ocjene sukladnosti proizvoda kako bi se zaštitili zakoniti komercijalni interesi izvoznika.
- Pristojbe za ocjenu sukladnosti proizvoda moraju biti iste za uvozne i za domaće proizvode, osim za komunikacijske, transportne i druge troškove nastale zbog razlike između mjesta podnositelja zahtjeva i tijela za ocjenu sukladnosti.
- Lokacije instalacija za ocjenu sukladnosti i odabir uzoraka ne smiju prouzročiti nepotrebne neprilike podnositeljima zahtjeva ili njihovim zastupnicima.
- Kad se nakon ocjene sukladnosti proizvoda s tehničkim propisima i normama mijenja specifikacija, postupak ocjene sukladnosti izmijenjenoga proizvoda treba ograničiti na elemente nužne da bi se ustanovilo zadovoljava li proizvod još uvijek tehničke propise ili norme.
- Članovi trebaju uspostaviti postupak za razmatranje pritužba koje se odnose na odvijanje postupka ocjene sukladnosti i poduzimanje popravnih mjera ako su pritužbe opravdane.
- Od članova se općenito zahtijeva da svoje postupke ocjene sukladnosti temelje na normama, odgovarajućim uputama ili preporukama koje izdaju međunarodna normizacijska tijela, osim kad oni nisu prikladni iz posebnih razloga (kao što su zahtjevi nacionalne sigurnosti, sprečavanja protuzakonitih djela, zaštite života i zdravlja ljudi, flore, faune i okoliša, temeljnih klimatskih ili zemljopisnih čimbenika, temeljnih tehnoloških ili infrastrukturnih problema).
- Ako se postupci ocjene sukladnosti ne temelje na međunarodnim normama, uputama ili preporukama, a oni mogu imati velik učinak na trgovinu, o njima se trebaju obavijestiti drugi članovi WTO-a, a na zahtjev se moraju dati podatci o tim postupcima. U slučaju hitnih problema koji se odnose na sigurnost, zaštitu zdravlja, zaštitu okoliša ili nacionalnu sigurnost koji zahtijevaju trenutno djelovanje članovi WTO-a mogu uvesti takve mjere pod uvjetom da se preko Tajništva o tome obavijeste drugi članovi i da im se objasni razlog.
- Članovi se potiču da sudjeluju u pripremi međunarodnih uputa i preporuka za postupke ocjene sukladnosti sa stajališta usklađivanja postupaka ocjene sukladnosti na što je moguće širemu temelju.
- Svi prihvaćeni postupci ocjene sukladnosti trebaju se odmah objaviti ili učiniti dostupnima drugim članicama kako bi se oni upoznali s njima. Članovi trebaju omogućiti razumno razdoblje za primjenu postupka ocjene sukladnosti zemljama izvoznicama kako bi im se omogućilo da svoje proizvode ili svoje proizvodne metode prilagode zahtjevima zemlje uvoznice.

8 PRIHVAĆANJE POTVRDA O OCJENI SUKLADNOSTI

Dobavljač uvijek želi da njegov proizvod kad se jednom pregleda/ispita/potvrdi ili njegov sustav upravljanja kad se jednom ocijeni bude prihvaćen svuda u svijetu. Za ostvarenje te potrebe, članak 6.1 Sporazuma TBT predviđa da se "članice moraju pobrinuti da se, kad god je to moguće, prihvaćaju rezultati ocjene sukladnosti drugih članica, čak i kad se postupci za ocjenu sukladnosti razlikuju, pod uvjetom da su ti postupci u skadu s odgovarajućim tehničkim propisima ili normama koji su istovrijedni njihovim postupcima." Članak 6.3 Sporazuma utvrđuje da se "članice potiču da na zahtjev pristupe pregovorima o međusobnome priznavanju rezultata postupaka za ocjenu sukladnosti".

Na drugoj trogodišnjoj ocjeni djelovanja i primjene Sporazuma TBT u studenome 2000. godine prihvaćeno je postojanje različitih mehanizama za olakšanje prihvaćanja rezultata ocjene sukladnosti. U nastavku dan je pokazni popis koji opisuje te različite pristupe za olakšanje prihvaćanja rezultata ocjene sukladnosti.

1. Sporazum o međusobnome priznavanju (MRA) za ocjenu sukladnosti prema posebnim propisima
2. Suradni (dragovoljni) sporazumi između domaćih i inozemnih tijela za ocjenu sukladnosti
3. Uporaba akreditacije za kvalifikaciju tijela za ocjenu sukladnosti
4. Ovlašćivanje tijela za ocjenu sukladnosti od strane vlada
5. Jednostrano priznavanje rezultata inozemnih ocjena sukladnosti
6. Proizvođačeva/dobavljačeva izjava o sukladnosti.

Svaki od gornjih pristupa kratko se opisuje u nastavku.

1. Sporazumi o međusobnome priznavanju (MRA)

U zakonski uređenome području MRA-a između vlada odnose se na proizvode obuhvaćene zahtjevima iz propisa. Vlade u različitim dijelovima svijeta traže pregovore o MRA-u za ocjenu sukladnosti sa svojim najvažnijim trgovačkim partnerima, posebno u onim proizvodnim sektorima gdje su veliki obujmi trgovine i gdje postoji čvrsta zakonski uređena infrastruktura te će MRA osigurati opipljive gospodarske koristi. Naprimjer,

- EU je potpisala MRA s Australijom, Kanadom i SAD-om koji obuhvaća proizvodne sektore u područjima elektromagnetske spojivosti, medicinskih uređaja i farmaceutskih proizvoda (Dobra proizvodna praksa). Postoje dodatni sektori kao što su električna sigurnost, rekreacijska plovila, telekomunikacijska oprema koji su obuhvaćeni specifičnim sporazumima. MRA između EU-a i Švicarske obuhvaća veliko područje proizvoda za koje su izdane europske smjernice i drugih sektora kao što su poljoprivredni i šumski traktori, motorna vozila itd.
- Sporazum između Tajlanda i Australije (lipanj 1999. godine) osigurava međusobno prihvaćanje ispitnih izvještaja za cestovna vozila, opremu i dijelove koje izdaju i/ili potvrđuju treće strane (preko Tajlandskog instituta za industrijske norme, Thai Industrial Standards Institute, Tajland, i Saveznog ureda za sigurnost na cestama (Federal Office of Road Safety, Australija) kao dokaz sukladnosti s navedenim propisima.

- Sporazum između Japana i Republike Singapur (studeni 2002. godine) osigurava obostrano prihvaćanje rezultata postupaka ocjene sukladnosti u skladu s primjenjivim zakonodavstvom zemlje uvoznice koju provode registrirana tijela za ocjenu sukladnosti druge strane u područjima telekomunikacijske terminalne opreme, radioopreme i električnih proizvoda.
- Sporazumi između Australije, Republike Islanda, Kneževine Lihtenštajna i Kraljevine Norveške osigurava uzajamno priznavanje rezultata ocjene sukladnosti u zakonski uređenim područjima proizvoda koji obuhvaćaju automobilske proizvode, medicinske uređaje, telekomunikacijsku terminalnu opremu, niskonaponsku električnu opremu, strojeve, tlačnu opremu, elektromagnetsku spojivost i farmaceutske proizvode (dobra proizvodna praksa).

Postignuti sporazumi između vlada na dvostranoj i višestranjoj razini o pitanjima koja se odnose na tehničke propise, norme i ocjenu sukladnosti dostupni su na mrežnoj stranici WTO-a (www.wto.org) (vidi točku 10 za pristup bazama podataka na mrežnoj stranici WTO-a).

2. Sporazumi o suradnji (u dragovoljnome području)

To uključuje sporazume između akreditacijskih tijela, pojedinih laboratorija, tijela za potvrđivanje i inspeksijskih tijela. Takvi su sporazumi uobičajeni već više godina i razvijeni su radi komercijalne koristi sudionika. Primjeri sporazuma između potvrđenih tijela i laboratorija dani su u nastavku.

IQNet MLA: Međunarodna mreža potvrđivanja (IQNet) sastoji se uglavnom od neprofitnih potvrđenih tijela u različitim zemljama. Potvrda IQNet temelji se na redovitim uzajamnim vrednovanjima i na trajnoj svjetskoj suradnji između svih članova IQNeta koji su potpisali IQNet višestrani sporazum (MLA). Prema tomu sporazumu članovi priznaju potvrde prema normama ISO 9001 i ISO 14001 svih drugih članova IQNeta kao istovrijedne njihovim vlastitima.

CIPM MRA: Radi osiguranja vladama i drugim stranama tehničkoga temelja za šire sporazume koji se odnose na međunarodnu trgovinu, komercijalne poslove i poslove na zakonskome uređivanju CIPM (Međunarodni odbor za utege i mjere) prema ovlastima koje mu daje Dogovor o metru sastavio je MRA. Ciljevi su toga MRA-a:

- uspostavljanje stupnja istovrijednosti nacionalnih mjernih etalona koje održavaju nacionalni mjeriteljski instituti (NMI)
- osiguranje uzajamnoga priznavanja potvrda o umjeravanju i mjerenju koje izdaju NMI-i.

Do 30. svibnja 2005. godine CIPM MRA potpisali su predstavnici 64 nacionalna mjeriteljska instituta (NMI) iz 45 država članica Dogovora o metru, 17 pridruženih članica CGPM-a (Opće konferencije za utege i mjere) i 2 međunarodne organizacije – i obuhvaća dodatnih 96 instituta koje su imenovala statutarna tijela.

BIPM (Međunarodni ured za utege i mjere) osnovan je prema Dogovoru o metru i provodi istraživanja povezana s mjerenjem. On djeluje pod isključivim nadzorom CIPM-a. Sudjeluje u

međunarodnim usporedbama i organizira usporedbe nacionalnih mjernih etalona te provodi umjeravanja za države članice.

Mrežna stranica www.bipm.org

3. Uporaba akreditacije

Riječ "akreditacija" potječe od latinske riječi *credere* što znači *vjerovati* ili *imati povjerenja u što*. Akreditacija prema tomu znači "davanje povjerenja". Akreditacijom se osigurava priznanje da tijelo za ocjenu sukladnosti (laboratorij, inspekcijsko tijelo, tijelo za potvrđivanje proizvoda ili sustava itd.) može pružati svoje usluge na profesionalan, pouzdan i djelotvoran način.

Akreditaciju tijelima za ocjenu sukladnosti dodjeljuju nacionalna akreditacijska tijela koja mogu biti vladina ili privatna tijela, koja vlada prizna s njihovim vlastitim upravnim vijećima čiji su članovi predstavnici vlade, potvrđenih tijela, stručnjaci, institucije, industrijske udruge itd.

Na 3. trogodišnjem pregledu primjene i funkcioniranja sporazuma TBT (2003.) Odbor za TBT složio se da akreditacija, kad se provodi u skladu s odgovarajućim međunarodnim normama, uputama i preporukama, pruža mehanizam koji može promicati povjerenje u prihvaćanje rezultata ocjene sukladnosti. Nadalje akreditacijom se mogu smanjiti trgovinske zapreke kad vladina tijela koja donose propise prihvaćaju rezultate akreditiranih tijela.

Akreditacijska tijela primjenjuju kriterije koji su dani u međunarodnim normama i uputama ISO/IEC-a (vidi dodatke B i C) za vrednovanje mjerodavnosti tijela za ocjenu sukladnosti pri dodjeli akreditacije tijelima za ocjenu sukladnosti pri vrednovanju njihove mjerodavnosti. Potvrda izdana na temelju akreditacije osigurava veće povjerenje korisniku usluga tijela za ocjenu sukladnosti.

Akreditacijska tijela rade na usklađivanju međunarodnih praksa za akreditaciju tijela za ocjenu sukladnosti. Rezultat je toga razvoj globalnih mreža za olakšavanje priznavanja i prihvaćanje rezultata ocjene sukladnosti. Ta mreža ima oblik MLA-a (Multilateral recognition arrangements, Sporazuma o međusobnome priznavanju). Svaki član MLA-a priznaje akreditaciju koju je dodijelila druga strana kao istovrijednu onoj koju sam dodjeljuje. Neki primjeri međunarodnih sporazuma o priznavanju opisani su u nastavku.

ILAC-ov sporazum: ILAC je međunarodna suradnja između različitih programa akreditacije laboratorija koji djeluju u svijetu. ILAC provodi Sporazum o međusobnome priznavanju LAC-a između tijela članova ILAC-a. ILAC je spojio svoj rad s EA-om (Europskom suradnjom na akreditaciji) i APLAC-om (Azijsko-pacifičkom suradnjom na akreditaciji laboratorija) kako bi uspostavio jedan sporazum koji obuhvaća sve članove EA MLA i APLAC MLA te akreditacijska tijela u zemljama kao što su Brazil i Južna Afrika gdje nisu postojali takvi regionalni sporazumi. MRA-i će i dalje djelovati na regionalnoj (EA i APLAC) i na međunarodnoj razini (ILAC).

ILAC-ov sporazum pospješuje i olakšava međunarodno prihvaćanje rezultata ispitivanja i umjeravanja te uklanjanje zapreka trgovini. Robe koje je u jednoj od država ispitao laboratorij

koji je akreditiralo neko tijelo potpisnik sporazuma u toj državi trebaju prihvaćati potpisnici u drugim državama.

Mrežna stranica www.ilac.org

IAF MLA: IAF je međunarodna udruga akreditacijskih tijela za potvrđivanje sustava upravljanja i potvrđivanje proizvoda te zainteresiranih strana, uključujući akreditirana tijela za potvrđivanje/upis i predstavnike industrije. IAF provodi Višestrani sporazum o priznavanju (MLA) IAF-a čiji članovi, akreditacijska tijela, međusobno priznaju kao istovrijedne rezultate drugih članova, akreditacijskih tijela. MLA trenutačno obuhvaća potvrđivanje/upis sustava upravljanja kakvoćom prema normama ISO 9000, potvrđivanje/upis sustava upravljanja okolišem prema normama ISO 14000 te potvrđivanje proizvoda.

Mrežna stranica www.iaf.org

4. Ovlašćivanje tijela za ocjenu sukladnosti od strane vlada

Prema tomu pristupu vlade mogu ovlastiti posebna tijela za provedbu ocjene sukladnosti uključujući tijela koja se ne nalaze na njihovoj teritoriji. Jedan je takav primjer priznavanje odobrenja od strane EU-a koje daje Agencija za pregled izvoza (indijske vlade) za ribu i riblje proizvode koji ispunjavaju uvjete za izvoz u države EU-a. Drugi je primjer ovlašćivanje laboratorija Južnoafričkog ureda za norme (SABS) za provedbu ispitivanja i potvrđivanja potrebnih za izvoz ribe i ribljih proizvoda iz Južne Afrike u EU.

5. Jednostrano priznavanje inozemnih rezultata ocjene sukladnosti

Prema tomu pristupu neka vlada može jednostrano priznati inozemne rezultate postupaka ocjene sukladnosti. Tijelo za ocjenu sukladnosti može biti akreditirano u inozemstvu u okviru regionalnih ili međunarodnih akreditacijskih sustava ili, ako nije, to tijelo može dokazati svoju mjerodavnost na drugi način. Na temelju istovrijedne mjerodavnosti tijela za ocjenu sukladnosti inozemni se ispitni izvještaji i potvrde priznaju jednostrano.

O tome se pitanju dodatno raspravljalo u 3. trogodišnjem pregledu djelovanja i primjene Sporazuma TBT održanom u studenom 2003. godine. Odbor o TBT-u ponovio je važnost stavka 1. članka 6. sporazuma koji od članova zahtijeva da kad god je to moguće jednostrano prihvaćaju rezultate postupaka ocjene sukladnosti provedenih u drugim državama.

Mnoga tijela koja provode propise prihvaćaju ispitne rezultate inozemnih organizacija. Ovdje se ne daju posebni primjeri zbog činjenice da se takva priznavanja općenito ne objavljuju.

6. Proizvođačeva/dobavljačeva izjava o sukladnosti (Manufacturer's / Supplier's Declaration of Conformity, SDoC)

SDoC je postupak kojim dobavljač pruža pismeno jamstvo o sukladnosti sa specificiranim zahtjevima. Takvom se izjavom utvrđuje strana odgovorna za izradbu izjave o sukladnosti i za sukladnost samoga proizvoda/procesa/usluge. Prema tomu pristupu proizvođač/dobavljač, a ne

vlast koja donosi propise preuzima odgovornost za osiguranje da proizvodi koji se stavljaju na tržište budu u skladu s obvezatnim tehničkim propisima. Ocjenu može provoditi dobavljačev vlastiti unutrašnji ispitni laboratorij ili je može provoditi neovisni ispitni laboratorij koji odabere dobavljač.

Gornji postupak kako je naveden u drugome trogodišnjem pregledu (studeni 2000.) Odbora za TBT, taj je odbor dodatno podržao na svojem trećem trogodišnjem pregledu (studeni 2003.). Odbor je potvrdio da uporaba odgovarajućih međunarodnih norma, uputa i preporuka može osigurati razvidnost procesa SDoC i da može doprinijeti njegovoj vrijednosti i korisnosti. Odbor je također potvrdio da zbog djelotvornosti, SDoC treba kombinirati s:

- Djelotvornim zakonima o odgovornosti za proizvod
- Dobro razvijenim sustavima nadzora nad tržištem s odgovarajućim sredstvima i ovlaštenjima za provedbu
- Kaznama za netočne/obmanjujuće izjave
- Odgovarajućim inicijativama za poticanje proizvođača/dobavljača na sukladnost
- Sustavom za zaštitu korisnika.

SDoC pruža dobavljačima, korisnicima i tijelima koja provode propise laku alternativu kojom se smanjuju troškovi i ubrzava dostupnost proizvoda korisnicima. Dobavljači mogu slobodno birati metodu ocjene sukladnosti (uključujući ispitivanje/potvrđivanje koje provodi treća strana) koja najviše odgovara posebnim zahtjevima iz propisa, zahtjevima korisnika i zahtjevima tržišta.

SDoC je u određenim slučajevima već prihvaćen postupak ocjene sukladnosti. Naprimjer, SDoC je od 1973. godine prihvaćen način za dokazivanje sukladnosti za sigurnost električnih uređaja u EU-u prema *Smjernici o niskonaponskim proizvodima*.

Kao odgovor na zahtjeve iz informatičke industrije u SAD-u, Savezno povjerenstvo za telekomunikacije (Federal Communications Commission, FCC) odlučilo je 1999. godine pojednostavniti svoj proces odobrenja opreme kako bi dopustilo više alternativa za ocjenu sukladnosti, uključujući SDoC. To u velikoj mjeri smanjuje opterećenje laboratorija FCC-a i olakšava brže stavljanje na raspolaganje vrhunskih proizvoda korisnicima u SAD-u.

9 NACIONALNA I REGIONALNA OCJENA SUKLADNOSTI – NEKI PRIMJERI

9.1 Sporazumi o ocjeni sukladnosti u Indiji

Normizacija: Indijski ured za norme (Bureau of Indian Standards, BIS, koji se prije nazivao Indijskim institutom za norme, Indian Standards Institution, ISI), osnovan je 1947. godine te je dosada izradio oko 17 900 nacionalnih norma. Ministarstvo trgovine indijske vlade imenovalo je BIS nacionalnim informacijskim središtem prema Sporazumu WTO/TBT za pružanje podataka o predloženim/prerađenim normama, tehničkim propisima i postupcima ocjene sukladnosti.

Potvrđivanje proizvoda: BIS djeluje kao treća strana u programu potvrđivanja proizvoda. Trenutačno je u funkciji više od 17 000 dopuštenja za uporabu oznake ISI-a koja obuhvaćaju

oko 1100 proizvoda. Za potporu svom programu označavanja potvrđivanja BIS ima mrežu vlastitih laboratorija, a također upotrebljava privatne, institucijske i vladine ispitne instalacije.

Na temelju odredaba različitih propisa središnje vlade kao što su Zakon o sprečavanju patvođenja hrane, Zakon o bitnim robama, Propis o rudnicima ugljena, Indijski zakon o eksplozivima, Zakon o BIS-u itd., obvezatnom potvrđivanju podliježe 109 proizvoda. Takvi proizvodi obuhvaćaju boje za hranu, dodatke hrani, mliječne proizvode, vodu u bocama, preše za ulje, cement, električne proizvode, suhe članke (baterije), boce za LPG, plastične boce za hranidbu djece itd.

Za olakšanje uvoza takvih proizvoda BIS provodi poseban postupak potvrđivanja za indijske uvoznike. Prema tomu programu prema uvozniku se postupa kao prema indijskome proizvođaču. Uvoznik može upotrebljavati svoje vlastite ispitne instalacije ili vanjske instalacije prihvatljive BIS-u. Nadalje, ako to smatra potrebnim BIS, također može posjetiti izvornoga proizvođača u zemlji izvoznici za ocjenu njegova upravljanja kakvoćom u procesu itd. Prema tomu programu jedno je dopuštenje dano za strojeve koji se pale svjećicom.

BIS također pod određenim uvjetima osigurava potvrđivanje proizvoda prema indijskim normama za inozemne proizvođače. Ta mogućnost olakšava pristup inozemnim proizvođačima indijskomu tržištu za one proizvode koji podliježu obvezatnom potvrđivanju ili za one proizvode za koje se na indijskome tržištu zahtijeva potvrda BIS-a.

Osim programa potvrđivanja proizvoda BIS-a postoje također druge oznake potvrđivanja proizvoda koje provodi BIS kao što su "Hallmarking" za zlatni nakit, "AGMARK" za primarne sirove poljoprivredne proizvode, FPO (Fruits Products Order) registrirani znak za proizvode proizvedene od voća i povrća, kao što su ukiseljeno voće, marmelade, džemovi, kečapi, sokovi, gazirana pića itd.

Mrežna stranica BIS-a www.bis.org.in

Mrežna stranica AGMARK-a www.agmarknet.nic.net

Mrežna stranica FPO-a www.mofpi.nic.in

Pregled prije isporuke (PSI) za izvoz: Indijska vlada prema Zakonu o izvozu (Vijeće i pregled kakvoće) osnovala je 1964. godine Vijeće za pregled izvoza (Export Inspection Council, EIC) za osiguranje čvrstog razvoja indijske izvozne trgovine upravljanjem kakvoćom i pregledom kakvoće i s tim povezana pitanja. Prema rečenom zakonu Ministarstvo trgovine ovlašteno je:

- Službeno objaviti popis roba koje će biti predmet nadzora nad kakvoćom i/ili pregleda prije izvoza
- Utvrditi norme kakvoće za tako objavljene robe
- Specificirati tip nadzora nad kakvoćom i/ili pregleda kakvoće koji će se primjenjivati na takve robe.

Vijeće za inspekciju izvoza (EIC) izravno ili preko agencija za pregled izvoza (Export Inspection Agencies, EIA), njegovih teritorijalnih organizacija, pruža usluge u područjima:

- Potvrđivanja kakvoće izvoznih roba provjerom sustava osiguranja kakvoće (nadzor nad kakvoćom u procesu i samopotvrđivanje) u izvoznim jedinicama te na pregled isporuke.
- Potvrđivanja kakvoće prehrambenih proizvoda za izvoz provjerom sustava upravljanja sigurnošću hrane u jedinicama za obradbu hrane.

S vremenom su postupci za obvezatni pregled prije isporuke (preshipment inspection, PSI) pojednostavnjeni u sljedećoj mjeri:

- Trgovačke kuće Star (izvozne kuće s velikim obrtajem) i druge izvozne kuće te industrijske jedinice u izvoznim zonama i 100 %-tno izvozne usmjerene jedinice izuzete su iz obaveze PSI-a.
- Proizvodi koji su dosada podliježali obvezatnomu PSI-u bili su izuzeti od toga pod uvjetom da izvoznici imaju čvrstu pismenu potvrdu od vanjskog kupaca koja potvrđuje da oni ne zahtijevaju pregled prije isporuke od bilo koje službene indijske inspeksijske agencije.

Trenutačno za robe navedene u nastavku potvrđivanje EIA-a priznaju sljedeće organizacije kao dio sustava nadzora nad uvozom zemalja uvoznica:

- Europsko povjerenstvo (za potvrde izvornosti) za rižu Basmati
- Upravu za hranu i lijekove SAD-a (United States Food and Drug Administration, USFDA) za crni papar (svaka se isporuka crnoga papra iz Indije koju ne prati potvrda EIA zaustavlja po prispjeću u SAD)
- Europsko povjerenstvo za ribu i riblje proizvode (jedinice za obradbu posebno su ovlaštene za izvoz u Europsku uniju te se o imenima ovlaštenih jedinica Europskome povjerenstvu dostavlja službena obavijest nakon koje ovlaštene indijske jedinice mogu izvoziti u države EU-a)
- Australian Quarantine and Inspection Service (AQIS), Australaska agencija za nadzor nad uvozom ribe i ribljih proizvoda (isporuke ribe, školjaka i rakova iz Indije koje prate potvrde EIA-a podvragavaju se slučajnim provjerama uzorkovanjem koje ne prelazi 5 % od isporuke te se prihvaćaju potvrde o zdravstvenoj ispravnosti koje izdaje EIA).

Za pojedinosti vidi **mrežnu stranicu** www.eicindia.org.

Sustav potvrđivanja: U Indiji usluge potvrđivanja sustava upravljanja (ISO 9000 i ISO 14000) pruža više od 50 multinacionalnih i indijskih potvrdbenih tijela, uključujući Indijski ured za norme. Ta potvrdbena tijela djeluju u Indiji na temelju akreditacije dobivene od njihovih nacionalnih akreditacijskih tijela ili Nacionalnog akreditacijskog vijeća za potvrdbena tijela (NABCB) Indijskog vijeća za kakvoću. Više od 10 000 organizacija dobilo je potvrdu prema normama ISO 9000 i oko 500 tvrtka prema normama ISO 14000. Druge su vrste sustava potvrđivanja koje su korisne industriji u Indiji su za OHSAS 18000, HACCP, SA 8000, Sigurnost informatičkih sustava, QS 9000, ISO/TS 16949 itd.

Akreditacija: Godine 1998. uspostavljeno je Indijsko vijeće za kakvoću (Quality Council of India, QCI) kao neprofitno neovisno društvo na temelju zajedničke inicijative glavnih industrijskih udruga ASSOCHEM (Associated Chambers), CII (Confederation of Indian Industries) i FICCI

(Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry) i indijske vlade. Pod okriljem QCI-a djeluju tri tijela o kojima se podatci daju u nastavku.

Nacionalno akreditacijsko vijeće za tijela za potvrđivanje (National Accreditation Board for Certification Bodies, NRBCB): To je tijelo član IAF MLA-a i PAC (Pacific Accreditation Cooperation) MLA-a, a dosad je prema međunarodno prihvaćenim kriterijima akreditiralo 11 potvrđenih tijela za QMS od kojih su tri također akreditirana za EMS.

Nacionalno vijeće za potvrđivanje osoblja i školovanje (National Registration Board for Personel and Training, NRBPT): NRBPT član je Međunarodne udruge za potvrđivanje osoblja (International Personel Certification Association, IPC). To tijelo potvrđuje organizacije za školovanje koje održavaju tečajeve za neovisne ocjenjivače za QMS i/ili EMS. To tijelo također potvrđuje neovisne ocjenjivače za QMS i/ili EMS prema kriterijima za potvrđivanje neovisnih ocjenjivača. To tijelo također pruža usluge potvrđivanja savjetnika za QMS, EMS te za zaštitu na radu i sigurnost sustava upravljanja (OH&SMS), NRBPT je do 31. prosinca 2004. godine potvrdio 22 savjetnika za QMS.

Nacionalno akreditacijsko vijeće za ispitne i umjerne laboratorije (National Accreditation Board for Testing and Calibration Laboratories, NABL): Taj je akreditacijski program započet u Indiji 1982. godine najprije kao nacionalni program DST-a (indijskog Ministarstva znanosti i tehnologije), a nakon toga 1992. godine uspostavljen je NABL. NABL je član APLAC-ova (Asia Pacific Laboratory Accreditation Cooperation, Azijsko-pacifičke suradnje na akreditaciji laboratorija) i ILAC-ova MRA. Do 31. prosinca 2004. godine NABL je akreditirao 817 ispitnih i/ili umjernih laboratorija.

Mrežna stranica www.qcin.org & www.nabl-india.org

9.2 Ocjena sukladnosti u Europskoj uniji (novi pristup i opći pristup)

Jedan je od ciljeva Europske unije sloboda kretanja proizvoda te su nastojanja EU-a na usklađivanju norma, tehničkih propisa i postupaka ocjene sukladnosti usmjerena na olakšanje postizanja tog cilja.

Slobodan tijek roba u Europskoj uniji bio je onemogućivan različitim nacionalnim normama i tehničkim propisima. Ograničenja slobodnoga tijeka roba mogla su se izbjeći usklađivanjem tehničkih propisa, ali to je zahtijevalo mnogo vremena jer je bilo potrebno postići dogovor o mnogim tehničkim značajkama dotičnih proizvoda.

Dvije presude koje je objavio Europski sud pravde dale su Europskomu povjerenstvu određene upute za tumačenje primjene pravila o slobodi kretanja roba:

- *Parnicom sok od borovnice* (1979.) sud je potvrdio da se proizvodi koji su zakonski proizvedeni i stavljeni na tržište u jednoj državi trebaju načelno slobodno kretati u cijeloj Europskoj uniji, i
- *Parnicom o biološkim proizvodima* sud je objavio da nacionalne vlasti nemaju pravo zahtijevati provedbu nepotrebnih ispitivanja koja su već provedena u drugoj državi članici.

Kako bi se olakšalo slobodno kretanje roba, EU je razvio novi pristup zakonskomu uređivanju proizvoda i opći pristup ocjeni sukladnosti.

Novi pristup

U svibnju 1985. godine Vijeće Europskih zajednica prihvatilo je zaključak o novome pristupu tehničkomu usklađivanju i normizaciji kako bi osiguralo da se na tržište stavljaju samo sigurni proizvodi bez obzira na to jesu li podrijetlom iz EU-a ili izvan EU-a. On se temelji na sljedećim načelima:

- Usklađivanje zakonodavstva za proizvode koji se stavljaju na tržište EU-a ograničuje se na bitne zahtjeve.
- Europska normizacijska tijela u usklađenim europskim normama utvrđuju tehničke specifikacije kojima se uređuje proizvodnja i stavljanje na tržište proizvoda koji zadovoljavaju bitne zahtjeve.
- Premda primjena europskih norma ostaje dragovoljna, njome se označuje pretpostavka o sukladnosti s bitnim zahtjevima.
- Proizvođači mogu i dalje primjenjivati tehničke specifikacije koje nisu utvrđene u usklađenim normama.

Opći pristup

Drugi je važan razvoj u EU-u uvođenje općega pristupa ocjeni sukladnosti zaključkom Vijeća od 21. prosinca 1989. godine. Cilj je općega pristupa osiguranje homogena, razvidna i vjerodostojna tehničkog okoliša u kojemu javni operateri, gospodarski operateri i korisnici trebaju moći imati povjerenje u proizvode stavljene na tržište. To se povjerenje mora temeljiti na tehničkoj mjerodavnosti proizvođača, ispitnih laboratorija, tijela za neovisnu ocjenu kakvoće, potvrđenih tijela i inspekcijskih tijela te na razvidnosti postupaka ocjene sukladnosti za primjenu u propisima ili dragovoljnim normama.

Opći je pristup potvrđivanju i ispitivanju posuvremenjen 1993. godine. Temelji se na modularnome pristupa ocjeni sukladnosti, ovlašćivanju prijavljenih tijela i oznaci CE.

Oznaka CE

Oznaka CE kratica je za naziv *Conformite européenne*, što na francuskome jeziku znači *europska sukladnost*. Oznaka CE općenito se zahtijeva za proizvode obuhvaćene smjericama novoga pristupa. Oznaka CE označuje da proizvod na koji je stavljena zadovoljava sve bitne zahtjeve i druge primjenjive odredbe koje su za taj proizvod propisane europskim smjericama te da je proizvod podvrgnut odgovarajućim postupcima ocjene sukladnosti. Bitni zahtjevi odnose se između ostaloga na sigurnost, zaštitu zdravlja i zaštitu potrošača.

Oznaka CE nije znak kakvoće. Prvo, ona se odnosi na sigurnost, a ne na kakvoću proizvoda. Drugo, oznaka CE obvezatna je za proizvod na koji se primjenjuje, dok je većina znakova kakvoće dragovoljna.

Oznaka CE vrsta je trgovačke putovnice za europsko tržište. Ona omogućuje proizvođačima slobodno kolanje njihovih proizvoda u 28 država Europskoga gospodarskog prostora (EEA). Postoji samo jedan skup zahtjeva i postupaka koje treba zadovoljiti pri oblikovanju i proizvodnji proizvoda za cijeli EEA. Uklonjeni su različiti sukobljeni nacionalni propisi. Rezultat je da proizvod više ne treba prilagođivati posebnim zahtjevima različitih država članica EEA-a.

Oznaka CE zahtijeva se samo u zemljama europskoga gospodarskog prostora (EEA). Europski gospodarski prostor (EEA) čine države članice Europske unije (EU) te članice Europske udruge za slobodnu trgovinu (EFTA), tj. Island, Norveška i Lihtenštajn. Premda je Švicarska član EFTA-e, ona ne sudjeluje u EEA-u.

Oznaka CE zahtijeva se za sljedeće tipove proizvoda:

- Igračke
- Strojve
- Električnu opremu
- Elektroničku opremu
- Osobnu zaštitnu opremu
- Tlačnu opremu
- Medicinske uređaje
- Aktivne implantabilne medicinske uređaje
- *In vitro* dijagnostičke medicinske uređaje
- Radioopremu i telekomunikacijsku terminalnu opremu
- Jednostavne tlačne posude
- Plinske uređaje
- Dizala
- Rekreativna plovila
- Opremu i zaštitne sustave za uporabu u eksplozivnim atmosferama
- Neautomatske vage
- Žičare
- Građevne proizvode
- Eksplozive za civilnu uporabu
- Nove toplovodne kotlove.

Smjernice koje se odnose za gornje proizvode mogu se dobiti na mrežnoj stranici www.europa.eu.int.

U svaku su smjernicu uključeni postupci ocjene sukladnosti koje treba primjenjivati. Nekim smjernicama novoga pristupa ne zahtijeva se oznaka CE, npr. smjernicama koje se odnose na pakiranje i ambalažni otpad te na pomorsku opremu.

Oznaka CE ne zahtijeva se na proizvode na koje se ne primjenjuju smjernice novoga pristupa. Ovo su neki od tih proizvoda:

- Kemijski proizvodi
- Farmaceutski proizvodi
- Kozmetički proizvodi
- Prehrambeni proizvodi.

Modularni pristup

Da bi proizvode s oznakom CE mogao stavljati na tržište, proizvođač mora primjenjivati neki postupak ocjene sukladnosti. On može birati između sljedećih modula, ovisno o modulima koji su dopušteni ili koji se zahtijevaju posebnim smjernicama i predviđenom razinom rizika od proizvoda. Nekim se smjernicama mogu zahtijevati kombinacije nekih od tih modula.

- Unutrašnje upravljanje proizvodnjom (Modul A)
- EC tipno ispitivanje (Modul B)
- Sukladnost s tipom (Modul C)
- Osiguranje kakvoće proizvodnje (Modul D)
- Osiguranje kakvoće proizvoda (Modul E)
- Ovjeravanje proizvoda (Modul F)
- Ovjeravanje jedinice (Modul G)
- Potpuno upravljanje kakvoćom (Modul H).

Naprimjer za igračke proizvođač može birati između Modula A (ako proizvodi prema europskoj normi) ili modula B i C (ako ne proizvodi prema europskoj normi). U prvome slučaju on podnosi "dobavljačevu izjavu o sukladnosti" (SDoC), ali u drugom mu je slučaju za Modul B potrebna ocjena prijavljenoga tijela.

Prijavljena tijela

Prijavljena tijela ovlašćuju države članice EU-a za provedbu zadataka ocjene sukladnosti prema smjernicama. Njihov se popis objavljuje u Službenome listu Europskih zajednica. Prijavljeno tijelo može biti organizacija sa svojstvom treće strane kao što je potvrdbeno tijelo prema normi ISO 9000, ispitno tijelo ili tijelo za potvrđivanje proizvoda koje su akreditirala nacionalna akreditacijska tijela država članica EU-a.

Podatci o oznaci CE mogu se dobiti na **mrežnoj stranici** www.cemarking.net

10 IZVORI PODATAKA O OCJENI SUKLADNOSTI

Prvi je korak u osiguranju sukladnosti brzo dobivanje ispravnih podataka o postupcima za pregled, ispitivanje, potvrđivanje proizvoda, potvrđivanje sustava itd. koje dobavljač treba primjenjivati za pristup izvoznim tržištima. Pomanjkanje podataka o postupcima ocjene sukladnosti bilo je prije glavna tehnička zapreka trgovini. Uzimajući u obzir razvidnost postupaka utvrđenih u Sporazumu WTO-a o TBT-u i povećani pristup internetu, dostupnost podataka o postupcima ocjene sukladnosti sada postaje lakša.

(a) *Izvori podataka u obvezatnome području:* U nekoj državi službeni je izvor za podatke o bilo kojemu zahtjevu iz propisa nacionalno informacijsko središte (National Enquiry Point, NEP) za koje se očekuje da treba biti uspostavljeno u svakoj državi članici WTO-a. Ta informacijska središta trebaju moći osigurati podatke o tehničkim propisima i postupcima ocjene sukladnosti. **Mrežna stranica** WTO-a (www.wto.org) sadržava posuđene podatke o kontaktnim adresama i mrežnim stranicama NEP-ova. Za dobivanje podataka o postupcima ocjene sukladnosti postoje sljedeće mogućnosti:

Postoji prema tomu niz mogućnosti:

- Ako je vaša država članica WTO-a, ona će imati uspostavljen NEP. Željene podatke možete dobiti izravno s vašega NEP-a. Ako željeni podatci nisu dostupni, tada možete zahtijevati od vašega NEP-a da prosljedi vaš zahtjev za podatke odgovarajućoj strani u državi u koju želite izvoziti. Vaš zahtjev možete izravno uputiti inozemnome informacijskom središtu.
- Ako je vaša država nije članica WTO-a, možete još uvijek kontaktirati NEP na vašemu ciljnome tržištu. Premda NEP-ovi nisu obvezatni davati odgovor na upite iz nečlanica WTO-a, oni to rijetko odbijaju.
- Nešto je teže dobiti podatke ako vaše ciljno tržište nema NEP. Trebat će se poslužiti drugim službenim izvorima (kao što su veleposlanstva i ministarstva trgovine) u vašoj zemlji ili u inozemstvu.
- Ako sve to ne uspije, tada vam je jedina mogućnost da sami provedete istraživanje na vašemu ciljnom tržištu. Traženje puta kroz birokracije može biti razočaravajuća zadaća; put kroz labirint propisa olakšat će pomoć vaših lokalnih partnera.

Više podataka može se dobiti s **mrežne stranice** WTO-a www.wto.org koja sadržava tekst Sporazuma TBT, adrese mrežnih stranica nacionalnih informacijskih središta, službene obavijesti o Sporazumima o međusobnome priznavanju, odluke s godišnjih/trogodišnjih pregleda funkcioniranja i primjene Sporazuma TBT od strane odbora za TBT, službene obavijesti koje podnose članovi o predloženim tehničkim propisima i postupcima ocjene sukladnosti itd. (nakon otvaranja mrežne stranice WTO-a kliknete na "Trade topics", a nakon toga na "Technical Barriers to Trade" kako biste dobili gornje datoteke).

(b) *Izvori podataka u dragovoljnome sektoru:* Dragovoljne međunarodne norme i upute za ocjenu sukladnosti piše Odbor za ocjenu sukladnosti ISO-a (ISO/CASCO) i one se općenito objavljuju kao zajedničke publikacije ISO/IEC-a.

Mrežna stranica: <http://www.iso.org/casco>

Dobavljačima i kupcima potrebni su podatci o agencijama koje provode pregled, ispitnim laboratorijima, umjernim laboratorijima, tijelima ovlaštenim za potvrđivanje proizvoda, tijelima za potvrđivanje/upis sustava, nacionalnim/regionalnim/međunarodnim akreditacijskim tijelima itd.

Podatke o akreditiranim agencijama iz vaše države koje provode pregled možete dobiti od nacionalnoga akreditacijskog tijela. Slično će podatci o akreditiranim ispitnim i umjernim laboratorijima biti dostupni kod akreditacijskoga tijela vaše zemlje.

Za dobivanje podataka o potvrđivanju proizvoda trebate kontaktirati nacionalno akreditacijsko tijelo koje vam može pružiti podatke o tijelima za potvrđivanje proizvoda. Mnoga nacionalna tijela za norme u zemljama u razvoju također pružaju usluge potvrđivanja proizvoda.

Podatci o tijelima za potvrđivanje prema normama ISO 9000 i ISO 14000 mogu se dobiti u "ISO Directory of ISO 9000 and ISO 14000 accreditation and certification bodies" koji je dostupan *on-line* (besplatno) na **mrežnoj stranici** ISO-a www.iso.org (nakon otvaranja stranice kliknite "ISO 9000". Na toj stranici postoji veza za adresar. U adresaru je dana lista akreditacijskih tijela (ako postoje u zemlji) i potvrđenih tijela koja djeluju u svakoj zemlji. Nadalje u njoj se daju podatci o tijelima za potvrđivanje/upis sustava kakvoće koja djeluju međunarodno. Popis tvrtka koje je potvrdilo neko potvrđeno tijelo može se izravno dobiti od potvrđenih tijela koja djeluju u vašoj zemlji ili preko njihovih mrežnih stanica.

(c) Drugi važni izvori podataka

Europska organizacija za ocjenu sukladnosti (EOTC): Datoteka TICQA (www.ticqa.eotc.be) koju su zajednički razvili EOTC, Europsko povjerenstvo (EC) i Europsko područje slobodne trgovine (EFTA) sadržava podatke o širem području usluga ocjene sukladnosti (umjeravanje, potvrđivanje, pregled i ispitivanje) iz 29 država i obuhvaća 41 sektor djelatnosti, uključujući industriju i usluge. Ona također osigurava trenutačne podatke o 3500 europskih tijela za ocjenu sukladnosti.

Podatci o ocjeni sukladnosti u SAD-u: Sljedeće mrežne stranice daju detaljne podatke o postupcima ocjene sukladnosti u SAD-u i drugim zemljama:

- Nacionalni institut za etalone i tehniku (www.nist.gov)
- Američki nacionalni institut za norme (www.ansi.org).

Međunarodne akreditacijske organizacije: Mrežne stranice sljedećih dviju organizacija osiguravaju veze s nacionalnim akreditacijskim tijelima koja pak mogu osigurati podatke o potvrđenim tijelima/laboratorijima koje su akreditirale.

- Međunarodni akreditacijski forum (IAF) (www.iaf.un) (trenutačno za ISO 9001 QMS, ISO 14001 EMS i sustave potvrđivanja proizvoda).
- Međunarodna suradnja na akreditaciji laboratorija (ILAC) (www.ilac.org) (za ispitne i umjerne laboratorije).

Međunarodni trgovinski centar (ITC): Mrežna stranica ITC-a (www.intracen.org) daje popis: "World Directory of information sources on standards, conformity assessment, accreditation, metrology, technical regulations, and sanitary and phytosanitary measures (Svjetski adresar izvora podataka o normama, ocjeni sukladnosti, akreditaciji, mjeriteljstvu, tehničkim propisima, sanitarnim i fitosanitarnim mjerama)". Za dobivanje gornjega adresara nakon otvaranja mrežne stranice ITC-a kliknite "Business Support" i na toj stranici odaberite opciju "Export Quality Management", gdje možete kliknuti i otvoriti "World Directory". Nadalje uz World Directory stranica Export Quality Management također daje druge korisne podatke o postupcima ocjene sukladnosti (www.intracen.org/eqm).

Dodatak A

OPIS TIPOVA SUSTAVA POTVRĐIVANJA PROIZVODA

Upute ISO/IEC 67:2004, *Ocjena sukladnosti – Temelji za potvrđivanje proizvoda* definirale su različite sustave potvrđivanja proizvoda; oni se daju u nastavku.

Primjeri sustava danih u nastavku ne predstavljaju nužno sve moguće oblike sustava potvrđivanja proizvoda. Oni se mogu upotrebljavati s mnogim vrstama zahtjeva te se za njih može upotrebljavati veliki broj mehanizama označivanja sukladnosti.

Sustav 1a

Taj sustav uključuje ispitivanje; ocjenjuje se sukladnost uzoraka proizvoda. Uzorkovanje može, ali ne mora biti statistički značajivo za cijelu populaciju proizvoda.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni
- d) odluku.

Sustav 1b

Taj sustav uključuje ispitivanje; ocjenjuje se sukladnost uzoraka proizvoda. Uzorkovanje obuhvaća cijelu populaciju proizvoda. Potvrda o sukladnosti daje se za svaki proizvod koji je predstavljen uzorkom.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni
- d) odluku
- e) dopuštenje.

Sustav 2

Taj sustav uključuje ispitivanje i nadzor nad tržištem. Provodi se nadzor nad tržištem te se ocjenjuju uzorci proizvoda s tržišta radi trajne sukladnosti.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) početnu ocjenu procesa proizvodnje ili sustava kakvoće, što je primjenjivo
- d) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni
- e) odluku
- f) dopuštenje.
- g) nadzor ispitivanjem ili pregledom uzoraka s tržišta.

NAPOMENA: Premda taj sustav može utvrditi utjecaj lanca raspačavanja na sukladnost, sredstva koja se za to zahtijevaju mogu biti znatna. Također kad se pronađu veće nesukladnosti, djelotvorne zaštitne mjere mogu biti ograničene jer je proizvod već raspačan na tržištu.

Sustav 3

Taj sustav uključuje ispitivanje i tvornički nadzor. Provodi se tvornički nadzor i ocjenjuju uzorci proizvoda s mjesta proizvodnje radi trajne sukladnosti.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) početnu ocjenu procesa proizvodnje ili sustava kakvoće, što je primjenjivo
- d) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni
- e) odluku
- f) dopuštenje.
- g) nadzor ispitivanjem ili pregledom uzoraka iz tvornice i ocjenu proizvodnoga procesa.

NAPOMENA: Taj sustav ne može pokazati utjecaj kanala raspačavanja na sukladnost. Kad se pronađu ozbiljne nesukladnosti, može postojati mogućnost da se one uklone prije nego što se proizvod raspača na tržištu.

Sustav 4

Taj sustav uključuje ispitivanje i nadzor uzoraka iz tvornice i/ili s otvorenoga tržišta.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) početnu ocjenu procesa proizvodnje ili sustava kakvoće, što je primjenjivo
- d) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni

- e) odluku
- f) dopuštenje
- g) nadzor ispitivanjem ili pregledom uzoraka iz tvornice i ocjenu proizvodnoga procesa.
- h) nadzor ispitivanjem ili pregledom uzoraka s tržišta

NAPOMENA: Taj sustav može pokazati utjecaj kanala raspačavanja na sukladnost i osigurati mehanizam za utvrđivanje i uklanjanje ozbiljnih nesukladnosti prije stavljanja na tržište. Može izazvati znatno udvostručivanje napora za one proizvode na čiju se sukladnost ne utječe tijekom procesa raspačavanja.

Sustav 5

Taj sustav uključuje ispitivanje i ocjenu uključenog sustava kakvoće. Provodi se nadzor nad sustavom kakvoće, a uzorci proizvoda mogu se uzimati s tržišta i/ili s mjesta proizvodnje te se ocjenjuju radi trajne sukladnosti.

Taj sustav potvrđivanja uključuje sljedeće:

- a) uzorke koje zahtijeva potvrdbeno tijelo
- b) određivanje značajka ispitivanjem ili ocjenom
- c) početnu ocjenu procesa proizvodnje ili sustava kakvoće, što je primjenjivo
- d) vrednovanje izvještaja o ispitivanju ili ocjeni
- e) odluku
- f) dopuštenje
- g) nadzor nad organizacijskim procesom proizvodnje i/ili sustavom kakvoće
- h) nadzor ispitivanjem ili pregledom uzoraka iz tvornice i/ili s otvorenja tržišta.

NAPOMENA: Opseg u kojemu se provode ta tri elementa trajnoga nadzora može se prilagoditi danoj situaciji. Rezultat je toga da taj sustav osigurava znatnu fleksibilnost za trajan nadzor.

Sustav 6

Tim se sustavom posebno provodi potvrđivanje procesa i usluga.

Elementi potvrđivanja uključuju:

- a) određivanje značajka ocjenom procesa ili usluga
- b) početnu ocjenu procesa proizvodnje ili sustava kakvoće, što je primjenjivo
- c) vrednovanje
- d) odluku
- e) dopuštenje
- f) nadzor neovisnim ocjenama sustava kakvoće
- g) nadzor ocjenom procesa ili usluga.

Dodatak B

POPIS UPUTA I NORMA ISO/CASCO-a* PREMA PODRUČJU PRIMJENE

<i>Rječnik, načela i opći elementi ocjene sukladnosti</i>	ISO/IEC 17000:2004 ISO PAS 17001:2005 ISO PAS 17002:2005 ISO PAS 17003:2005 ISO PAS 17004:2005	Ocjena sukladnosti – Rječnik i opća načela Ocjena sukladnosti – Nepristranost – Načela i zahtjevi Ocjena sukladnosti – Vjerodostojnost – Načela i zahtjevi Ocjena sukladnosti – Prigovori i apeli – Načela i zahtjevi Ocjena sukladnosti – podataka – Načela i zahtjevi
<i>Kodeks dobre prakse za ocjenu sukladnosti</i>	ISO/IEC upute 60: 2004	Ocjena sukladnosti – Kodeks dobre prakse
<i>Pisane specifikacije za uporabu ocjene sukladnosti</i>	ISO/IEC upute 7: 1994	Upute za sastavljanje norma prikladnih za uporabu za ocjenu sukladnosti
<i>Ispitivanje/umjeravanje</i>	ISO/IEC 17025: 2005 ISO/IEC upute 43-1: 1997, ponovno potvrđene 2002. ISO/IEC upute 43-2: 1997, ponovno potvrđene 2002.	Opći zahtjevi za mjerodavnost ispitnih i umjernih laboratorija Ispitivanje osposobljenosti međulaboratorijskim usporedbama – 1. dio: Razvoj i djelovanje programa ispitivanja osposobljenosti Ispitivanje osposobljenosti međulaboratorijskim usporedbama – 2. dio: Odabir i uporaba programa ispitivanja osposobljenosti
<i>Pregled</i>	ISO/IEC 17020: 1998, ponovno potvrđene 2002.	Opći kriteriji za različite vrste tijela koja provode pregled
<i>Dobavljačeva izjava o sukladnosti (SDoC)</i>	ISO/IEC 17050-1: 2004 ISO/IEC 17050-2: 2004	Ocjena sukladnosti – Dobavljačeva izjava o sukladnosti – 1. dio: Opći zahtjevi Ocjena sukladnosti – Dobavljačeva izjava o sukladnosti – 2. dio: Dokumentacija za podršku
<i>Potvrđivanje proizvoda</i>	ISO/IEC upute 23: 1982, ponovno potvrđene 2003. ISO/IEC upute 28: 2004 ISO/IEC upute 53: 2005 ISO/IEC upute 65: 1996, ponovno potvrđene 2000. ISO/IEC upute 67: 2004	Metode za označivanje sukladnosti s normama za sustave potvrđivanja koje provodi treća strana Ocjena sukladnosti – Upute za sustav potvrđivanja proizvoda koji provodi treća strana Pristup uporabi dobavljačeva sustava kakvoće u potvrđivanju proizvoda koje provodi treća strana Opći zahtjevi za tijela koja provode sustava potvrđivanja proizvoda Ocjena sukladnosti – Temelji za potvrđivanje proizvoda
<i>Potvrđivanje sustava</i>	ISO/IEC upute 62: 1996 ISO/IEC upute 66: 1999	Opći zahtjevi za tijela koja provode ocjenu i potvrđivanje/upis sustava kakvoće Opći zahtjevi za tijela koja provode ocjenu i potvrđivanje/upis sustava upravljanja okolišem (EMC)

<i>Potvrđivanje osoba</i>	ISO/IEC 17024: 2003	Opći zahtjevi za tijela koja provode potvrđivanje osoba
<i>Oznake sukladnosti</i>	ISO upute 27: 1983, ponovno potvrđene 2003. ISO/IEC 17030: 2003	Upute za popravne radnje koje treba poduzimati potvrđbeno tijelo u slučaju zlorabe njegove oznake sukladnosti Opći zahtjevi za oznake sukladnosti treće strane
<i>Akreditacija</i>	ISO/IEC 17011: 2004	Ocjena sukladnosti – Opći zahtjevi za akreditacijska tijela koja akreditiraju tijela za ocjenu sukladnosti
<i>Sporazumi o međusobnome priznavanju (MRA)</i>	ISO/IEC upute 68: 2002	Sporazumi za priznavanje i prihvaćanje rezultata ocjene sukladnosti
<i>Uzajamna ocjena</i>	ISO/IEC 17040: 2005	Ocjena sukladnosti – Opći zahtjevi za uzajamnu ocjenu tijela za ocjenu sukladnosti i akreditacijskih tijela

Popis projekata CASCO-a u tijeku

<i>Opći elementi ocjene sukladnosti</i>	ISO PAS 17005 [CASCO WG 23] Bit će objavljen za 2. glasovanje članova CASCO-a do kraja 2005.	Ocjena sukladnosti – Uporaba sustava upravljanja u ocjeni sukladnosti – Načela i zahtjevi
<i>Pisane specifikacije za uporabu u ocjeni sukladnosti</i>	ISO PAS 17007 [CASCO WG 27]	Ocjena sukladnosti – Upute za sastavljanje norma i specificiranih zahtjeva prikladne za uporabu za ocjenu sukladnosti
<i>Sustav potvrđivanja Sektorski specifične staklenički plinovi</i>	ISO PAS 17021 [CASCO WG 21] Preradba uputa 62: 1996 i ISO / IEC uputa 66: 1999 s novom normom primjenjivom za neovisnu ocjenu i potvrđivanje svih tipova sustava upravljanja DIS 2 odobrili su članovi ISO-a i IEC-a ISO 14065 [Zajednički odbor CASCO-ISO/TC 207 WG 6] CD je odobren kao DIS u kolovozu 2005.	Sustavi upravljanja sigurnošću hrane – Zahtjevi za tijela koja osiguravaju neovisnu ocjenu i potvrđivanje sustava upravljanja Staklenički plinovi – Zahtjevi za validaciju i provjeru tijela za uporabu u akreditaciji i drugim oblicima priznavanja
<i>Sustavi upravljanja sigurnošću hrane</i>	ISO 22003 [Zajednički odbor CASCO-ISO/TC 34 WG 11] CD je odobren kao DIS za tromjesečno savjetovanje 2005-09-02.	Sustavi upravljanja sigurnošću hrane – Zahtjevi za tijela koja osiguravaju neovisnu ocjenu i potvrđivanje sustava upravljanja sigurnošću hrane

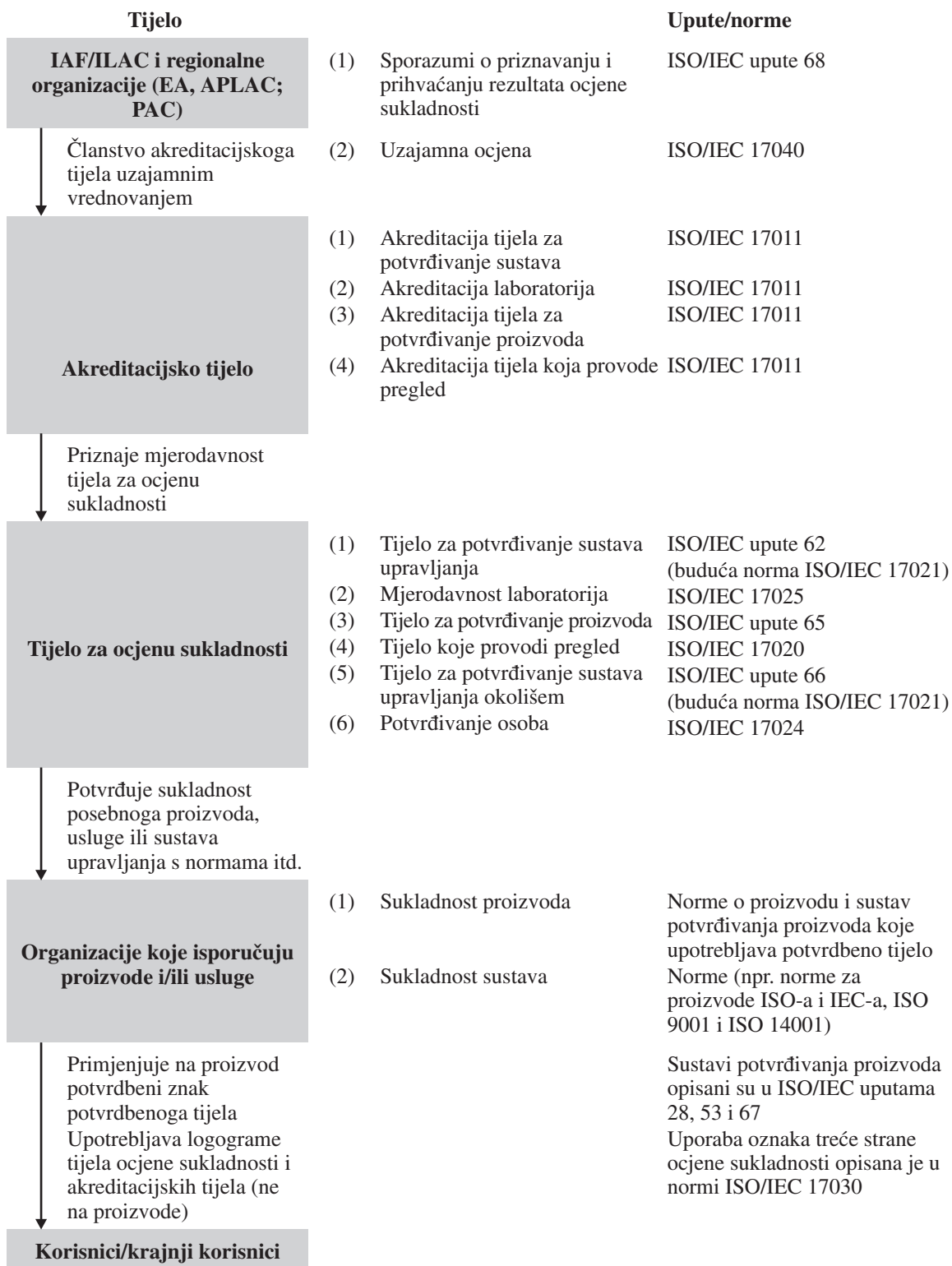
*ISO/CASCO: odbor je za ocjenu sukladnosti ISO-a. Zajedno s Međunarodnim elektrotehničkim povjerenstvom (IEC), ISO/CASCO priprema međunarodne upute i norme koje se odnose na ispitivanje, pregled i potvrđivanje proizvoda, procesa i usluga te za ocjenu sustava upravljanja, ispitnih laboratorija, tijela koja provode pregled, akreditacijskih tijela te njihova rada i prihvaćanja. Podatci o radu ISO/CASCO-a mogu se dobiti na mrežnoj stranici ISO-a www.iso.org

Norme i upute ISO-a navedene u ovome glasilu mogu se dobiti iz ISO Store www.iso.org/isostore ili od ustanova nacionalnih članova ISO-a (vidi www.iso.org za potpun popis i pojedinosti).

Dodatak C

HIJERARHIJA OCJENE SUKLADNOSTI

(Primjeri: Dragovoljni sustavi)

ITC: Vaš partner u razvoju trgovine

Međunarodni trgovinski centar (ITC) agencija je za tehnička suradnju Konferencije Ujedinjenih naroda o trgovini i razvoju (UNCTAD) i Svjetske trgovinske organizacije (WTO) za praktične aspekte trgovinskog razvoja usmjerene na poduzeća. ITC podupire gospodarstva u razvoju i tranzicijska gospodarstva, a posebno njihove privredne sektore, u njihovim nastojanjima da ostvare svoj puni potencijal za razvoj izvoza i poboljšanje djelatnosti na uvozu.

ITC djeluje u šest područja:

- Razvoj proizvoda i tržišta
- Razvoj služba za potporu trgovini
- Trgovinske obavijesti
- Razvoj ljudskih vrela
- Upravljanje međunarodnim nabavama i opskrbom
- Ocjena potreba, oblikovanje programa za promicanje trgovine

ISO: Međunarodna organizacija za normizaciju

ISO je međunarodna organizacija za normizaciju koju čine nacionalne normizacijske ustanove iz različitih velikih i malih, industrijski razvijenih zemalja i zemalja u razvoju iz cijeloga svijeta. ISO razvija dragovoljne tehničke norme koje povećavaju vrijednost svih vrsta poslovnih transakcija. One doprinose djelotvornijem, sigurnijem i čistijem razvoju, proizvodnji i isporuci proizvoda i usluga. One olakšavaju trgovinu između zemalja. ISO norme služe također za zaštitu potrošača i općenito korisnika proizvoda i usluga – i olakšanje njihova života.

ISO razvija samo one norme koje zahtijeva tržište. Taj posao provode stručnjaci "posuđeni" iz industrijskih, tehničkih i poslovnih područja koja zahtijevaju norme i koji ih nakon toga stavljaju u uporabu. Tim se stručnjacima mogu pridružiti drugi stručnjaci s odgovarajućim znanjem, kao naprimjer predstavnici vladinih agencija potrošačkih udruga, akademskih ustanova i ispitnih laboratorija.

Objavljene pod oznakom međunarodne norme, ISO norme predstavljaju međunarodni konsenzus o stanju tehnike u razmatranoj tehnologiji.

Međunarodni trgovinski centar

U N C T A D / W T O

ITC: Vaš partner u razvoju trgovine

Više podataka može se dobiti na adresi:

ITC, 54-56, rue de Montbrillant,
1202 Ženeva, Švicarska

ITC, Palais des Nations,
1211 Ženeva 10, Švicarska

Telefon: + 41 22 730 0111

e-mail: itcref@intracen.org

faks: + 41 22 733 4439

Internet: <http://www.intracen.org>

Više podataka može se dobiti na adresi:

Ulica: 1, rue de Varembe

1211 Ženeva 20, Švicarska

Adresa: ISO, Case postale 56

1211 Ženeva 20, Švicarska

Telefon: +41 22 749 0111

e-mail: central@iso.org

faks: +41 22 733 34 30

Internet: <http://www.iso.org>

